

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การใช้พื้นที่ข่าวหน้า 1 ของแหล่งข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อดังนี้

- การรายงานข่าวหนังสือพิมพ์
- การเลือกใช้แหล่งข่าวบุคคลในการรายงานข่าว
- คุณค่าข่าวและการคัดเลือกข่าวของนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper)
- การกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda-setting)
- การชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชน (Media Priming)
- การสร้างกรอบการรับรู้เนื้อหาข่าวสาร (Framing)
- การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Construction of social reality)
- การเล่าเรื่อง (Narration)
- บทบาทหน้าที่และผลกระทบจากการทำงานของสื่อมวลชน

การรายงานข่าว

มีผู้ให้ความหมายของ "ข่าว" ไว้อย่างหลากหลาย พิศิษฐ์ ชวลาธวัช (2539) ตั้งข้อสังเกตว่าอะไรก็ตามหากเป็นเรื่องปกติวิสัยของมนุษย์หรือปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ คนไม่สนใจ ไม่เป็นข่าวเว้นแต่เป็นเรื่องผิดปกติ หรือผิดปกติตามสภาพที่เป็นจริงของมนุษย์ในสังคมหรือแม้กระทั่งความผิดปกติตามธรรมชาติ คนจึงให้ความสนใจ

อย่างไรก็ตาม ข่าว มีความหมายที่เลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและบริบททางสังคม ดังเช่น ข่าวต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ สัตว์รูปร่างพิสดารให้ลาก ที่หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยมของไทยมักสรรหามานำเสนอจึงอาจไม่ปรากฏเป็นข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์ของประเทศอื่น บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในแต่ละสังคมจึงเป็นสิ่งชี้วัดประการหนึ่งว่าเหตุการณ์ใดเหมาะที่จะเป็นข่าว เหตุการณ์ใดไม่เหมาะที่จะเป็นข่าว แต่ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าบทบาทที่สำคัญของข่าวประการหนึ่งคือต้องนำเสนอเพื่อให้สังคมดำเนินไปสู่สถานะที่ดีขึ้น

ประเภทของข่าว

มาลี บุญศิริพันธ์ (2537 : 26-27) ได้แบ่งประเภทของข่าวออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ข่าวหนัก (Hard news) ได้แก่ ข่าวที่มีคุณสมบัติของความสำคัญ มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมากกว่าข่าวที่มีองค์ประกอบของความน่าสนใจเพียงอย่างเดียว เช่น ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง ข่าวสังคม ข่าวสิ่งแวดล้อม ข่าวเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีผลกระทบโดยตรงต่อบัจจัยอื่นๆอีกมาก ยกตัวอย่าง ข่าวเศรษฐกิจมักจะมีผลกระทบจากสภาวะทางการเมืองสะท้อนถึงสภาพความเป็นอยู่ ค่าครองชีพของประชาชน หรือข่าวอาชญากรรมร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อศีลธรรม และปลอดภัยของประชาชน ซึ่งมักจะทิ้งปมปัญหาบางอย่างให้ผู้อ่านหรือผู้เกี่ยวข้องต้องนำไปขบคิดแก้ปัญหาต่อไป มิได้หยุดเพียงแคการรายงานข่าวเท่านั้น สรุปก็คือ ข่าวหนักเป็นข่าวที่ให้ความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม ให้ความรู้ ความเข้าใจ และข้อคิดแก่ประชาชน ก่อให้เกิดความคิดต่อเนื่องแก่ผู้อ่านมากกว่าจะเป็นเพียงสนองอารมณ์ความอยากรู้อยากเห็นเพียงอย่างเดียว

2. ข่าวเบา (Soft news) ได้แก่ ข่าวที่มีองค์ประกอบของความน่าสนใจมากกว่าความสำคัญมักเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความสนใจให้ผู้อ่านในช่วงระยะเวลาเดียว แล้วจางหายไปจากความทรงจำของประชาชน เช่น ข่าวอาชญากรรม ตีรันฟันแทง ข่าวบันเทิง เหตุการณ์ที่เป็นข่าวจะไม่มีผลกระทบต่อเนื่องกับความเป็นอยู่ของประชาชนเท่าใดนัก แต่จะให้อารมณ์สนองความอยากรู้อยากเห็นแก่ผู้อ่านต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวัน ข่าวประเภทนี้จึงมักจะมืองค์ประกอบของความสนใจ กระตุ้นอารมณ์ตื่นเต้นเร้าใจได้มากกว่าข่าวหนัก

ความสัมพันธ์ของประเภทหนังสือพิมพ์กับประเภทของข่าวแสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ประเภทเน้นปริมาณจะให้ลำดับความสำคัญในการเสนอข่าวประเภทข่าวเบามากกว่าข่าวหนัก ในขณะที่หนังสือพิมพ์ประเภทเน้นคุณภาพให้ความสำคัญกับข่าวหนักมากกว่าข่าวเบา พิระ จิระโสมถน (2528 : 191-192) จึงแบ่งหนังสือพิมพ์ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์แนวคุณภาพ หรือเน้นคุณภาพ ในที่นี้มีได้หมายความว่าหนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพดีเสมอไป แต่หมายถึงลักษณะการนำเสนอเนื้อหาเน้นข่าวประเภทหนัก (Hard news) เช่น ข่าวเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา ข่าวประเภทนี้มุ่งสนองความรู้ ความคิดเห็นเป็นสำคัญ ให้ผลตอบแทนกับผู้อ่านในระยะยาว (Delayed reward) คือ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆได้ เช่น ข้อมูลในการตัดสินใจ วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น ส่วนรูปแบบของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ไม่หวือหวาเร้าอารมณ์เหมือนหนังสือพิมพ์ประชานิยม มีลักษณะค่อนข้างจริงจังมากกว่า เนื้อหาไม่ว่าจะเป็นข่าวหรือบทความหนักไปทางรายละเอียด

ข้อเท็จจริง การแสดงความคิดเห็นจะใช้เหตุผลมากกว่าเล่นสำนวนโวหาร หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จึงมี ยอดจำหน่ายไม่สูงนัก

2. หนังสือพิมพ์แนวประชานิยม บางคนเรียกว่า หนังสือพิมพ์ปริมาณ เพราะเหตุที่เป็นหนังสือพิมพ์ที่คนทั่วไปอ่านกันมาก แพร่หลายทั่วไป มียอดจำหน่ายค่อนข้างสูง แต่อย่างไรก็ดี ข้อบ่งบอกถึงลักษณะของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ไม่ได้อยู่ที่จำนวนจำหน่ายเป็นสำคัญ แต่อยู่ที่เนื้อหาและวิธีการนำเสนอเนื้อหาเหล่านั้นให้ผู้อ่าน จุดเด่นของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้คือการเสนอข่าวประเภทเร้าอารมณ์ผู้อ่าน (Sensation) เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวภัยพิบัติต่างๆ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับเพศ ข่าวบุคคลตลอดจนข่าวความขัดแย้งและความรุนแรงต่างๆ ข่าวลักษณะนี้เป็นข่าวประเภทที่คนธรรมดาสามัญทั่วไปสนใจตามปฏิกิริยา (Human interest) บางทีเราเรียกข่าวประเภทนี้ว่า ข่าวเบา (Soft news) นักวิชาการจัดข่าวประเภทนี้ให้ผลตอบแทนทางอารมณ์โดยทันที (Immediate reward) ส่วนลักษณะการเสนอเนื้อหาประเภทนี้เต็มไปด้วยการเร้าอารมณ์ มีการดึงดูดความสนใจโดยการพาดหัวข่าวตัวโต มีรูปภาพประกอบข่าวมากมาย รูปแบบการเขียนเต็มไปด้วยสีสรรจินตนาการ

ภาพข่าว

ภาพข่าว เป็นการนำศาสตร์และศิลป์หรือความรู้ 2 อย่างมาผสมผสานกัน ได้แก่ ความรู้ด้านการถ่ายภาพ (Photography) และความรู้ด้านวารสารศาสตร์ (Journalism) จุดมุ่งหมายของภาพประเภทนี้จะเน้นที่คุณค่าข่าวและเรื่องราว มากกว่าความสวยงามของภาพโดยเฉพาะเท่านั้น (นรินทร์ นำเจริญ, 2549 : 254)

ภาพข่าวจึงเป็นตัวแทนของเรื่องราวที่สามารถสื่อความหมายในข่าวได้อย่างครอบคลุม แม้ผู้ไม่รู้หนังสือหรือไม่ได้อ่านเนื้อหาข่าวก็สามารถเข้าใจเรื่องราวได้ นอกจากนี้ภาพข่าวยังสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของเหตุการณ์ได้มากมาย เป็นการบอกให้เรารับรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึก การต่อสู้ ความหิวโหย ความสิ้นหวัง ความรัก ความเศร้า และพลังทั้งหมดของเรื่องราวที่ถ่ายทอดออกมาอีกด้วย (เรื่องเดียวกัน, หน้า 256) ภาพข่าวจึงมีประสิทธิภาพสูงในการสื่อความหมาย กระตุ้นให้เกิดการจดจำตลอดจนสร้างความคุ้นเคยกับบุคคลที่ปรากฏในข่าว แม้ว่าในชีวิตจริงผู้อ่านจะรู้จักบุคคลในข่าวก็ตาม

การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ มีทั้งการรายงานข่าวด้วยเนื้อหาข่าว และการรายงานข่าวด้วยภาพข่าวบางข่าวนั้น สามารถรายงานได้ด้วยภาพเพียงภาพเดียวก็ครอบคลุมเนื้อหาข่าวทั้งหมดได้ ซึ่งเป็นการประหยัดทั้งเวลาและเนื้อหาที่หน้าหนังสือพิมพ์ (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2545 : 51) อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความหมายและคุณค่าของเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้นในกรณีที่เหตุการณ์นั้นยากแก่การอธิบายด้วยถ้อยคำ

Breley (1968 อ้างถึงใน เบญจวรรณ นรสิงห์, 2538 : 4) กล่าวถึงความสำคัญของภาพถ่ายทางวารสารศาสตร์ไว้ว่า ภาพถ่ายจะช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพ และรู้สึกมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ต่างๆ แต่ภาพถ่ายก็สามารถบิดเบือนเหตุการณ์ได้ ซึ่งกระทำได้โดยตัดทอนบางส่วนของภาพออกไป การซ้อนภาพ การรวมภาพ หรือการอธิบายที่ชักนำความคิด ภาพข่าวที่ดีจึงต้องมีความน่าเชื่อถือ มีความเป็นธรรมชาติ ไม่ควรเกิดขึ้นจากการจัดฉาก เพราะภาพข่าวก็คือข่าวประเภทหนึ่ง (นรินทร์ นำเจริญ , 2549 : 262)

จากการศึกษาเกี่ยวกับ "การนำเสนอและการคัดเลือกภาพข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน" ของเบญจวรรณ นรสิงห์ (2538) พบว่า ลักษณะของภาพข่าวที่หนังสือพิมพ์รายวันนำเสนอมากที่สุดคือ ภาพเหตุการณ์ หรือภาพข่าว ณ ที่เกิดเหตุ รองลงมาคือ ภาพข่าวที่เตรียมไว้ล่วงหน้า และภาพกราฟฟิคนำเสนอน้อยที่สุด ส่วนประเภทของภาพข่าวที่หนังสือพิมพ์รายวันนำเสนอมากที่สุดคือ ภาพข่าวบันเทิง ภาพข่าวเศรษฐกิจ ภาพข่าวบุคคล/สังคม ส่วนภาพข่าวในพระราชสำนัก มีการนำเสนอน้อยมาก ในส่วนของการคัดเลือกภาพข่าว พบว่า ผู้คัดเลือกภาพข่าวของหนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับจะให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผู้อ่านโดยตรง เช่น เลือกภาพข่าวที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน เตือนภัยอันตราย สร้างความรู้สึที่ดีต่อผู้อ่าน มากกว่าภาพข่าวที่สร้างประโยชน์ให้แก่หนังสือพิมพ์ที่สังกัด

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภสิทธิ์ ศรีสวัสดิ์ศักดิ์ (2541) ที่ศึกษาเรื่อง "การนำเสนอภาพข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยม และความคิดเห็นของนักวิชาการและนักศึกษาด้านวารสารศาสตร์" พบว่า ลักษณะของภาพข่าวในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยมเสนอมากที่สุดคือ ภาพข่าวอุบัติเหตุ อาชญากรรม ภัยพิบัติ รองลงมาคือ ภาพข่าวการเมือง การทหาร ภาพข่าวบันเทิง ส่วนภาพข่าวการศึกษาและภาพข่าวกีฬา มีจำนวนน้อยที่สุด โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการคัดเลือกภาพข่าวหน้าหนึ่งคัดเลือกภาพจากเหตุการณ์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และนำเสนอด้วยความรวดเร็ว ตรงไปตรงมา โดยพิจารณาจากความเด่นและผลกระทบต่อสังคมเป็นหลัก ในส่วน ofความคิดเห็นของนักวิชาการและนักศึกษาด้านวารสารศาสตร์ที่มีต่อภาพข่าวหน้าหนึ่งนั้นมีความเห็นไม่แตกต่างกันคือเห็นว่าภาพข่าวหน้าหนึ่งมีความน่าสนใจ มีความรุนแรงน่ากลัว สยดสยอง และอาจทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ อีกทั้งภาพข่าวที่แสดงถึงความแปลก พิสดาร ความน่าขนลุก อาจทำให้สังคมเกิดความมึนงงและเชื่อถือต่อภาพข่าวเหล่านั้นได้

งานวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การใช้พื้นที่ข่าวหน้า 1 ของแหล่งข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน" นี้จึงใช้แนวคิดเกี่ยวกับการรายงานข่าวหนังสือพิมพ์ตลอดจนการนำเสนอภาพข่าวเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

การเลือกใช้แหล่งข่าวบุคคลในการรายงานข่าว

พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช (2539, อ้างถึงใน รุ่งนภา เอี่ยมงามทรัพย์, 2545 : 4) กล่าวว่า ถ้าปราศจากการเข้าถึงข้อมูลผ่านแหล่งข่าว (News Source) แล้ว นักข่าวจะไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากไม่มีข้อมูลเพื่อนำเสนอสู่ประชาชน

แหล่งข่าวสามารถจำแนกได้เป็นแหล่งข่าวเอกสารและแหล่งข่าวบุคคล แต่ในทางปฏิบัตินักข่าวยังคงพึ่งพิงแหล่งข่าวบุคคลเป็นหลัก ดังที่ ฆออ่าน วุฑฒิธรรมรักษา (2536, เฟิงอ้าง : 5) กล่าวว่า ข่าวและเรื่องราวต่างๆที่ปรากฏทางสื่อมวลชนปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารมาจากการสัมภาษณ์เกือบแทบทั้งสิ้น ดังนั้นแหล่งข่าวบุคคลจึงเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาข่าวสารโดยให้ข้อมูลแก่ผู้สื่อข่าว ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลในเหตุการณ์ ความคิดเห็น ตลอดจนบทวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุ่งนภา เอี่ยมงามทรัพย์ ในเรื่อง "การใช้แหล่งข่าวบุคคลของนักข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน" (2545) ที่พบว่า ในการรายงานข่าวประจำวันนั้นนักข่าวใช้แหล่งข่าวบุคคลเป็นหลัก ขณะที่การรายงานข่าวเชิงสืบสวนนักข่าวจะใช้แหล่งข่าวเอกสารเป็นหลัก

Soley (1992, เฟิงอ้าง : 7) ได้แบ่งประเภทของแหล่งข่าวที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. News Maker คือแหล่งข่าวที่ทำให้เกิดข่าว เป็นที่มาของข่าว หรือมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ข่าว เช่น อาจเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ เป็นพยานในเหตุการณ์ หรือเป็นผู้ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นั้นๆ ขึ้นมาด้วยตัวเอง

2. News Shaper เป็นแหล่งข่าวที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ข่าว หน้าที่หลักของแหล่งข่าวประเภทนี้คือการให้ข้อมูลภูมิหลัง ข้อคิดเห็น คำวิจารณ์ หรือบทวิเคราะห์ ที่สามารถช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจปรากฏการณ์ยากๆ ได้ง่ายขึ้น แหล่งข่าวประเภทนี้มักจะถูกพิจารณาจากความเป็นผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ (Expertise) ในเรื่องนั้นๆ

Herbert J. Gans (1979, เฟิงอ้าง : 20-22) ได้เสนอไว้ว่า บุคคลจะเป็นแหล่งข่าวได้ต้องมีความพร้อม ซึ่งความพร้อมของแหล่งข่าวขึ้นอยู่กับปัจจัย คือ แรงจูงใจ อำนาจของแหล่งข่าว ความสามารถในการให้ข้อมูลที่เหมาะสม ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์และสังคม และความสามารถเข้าถึงได้

1. แรงจูงใจ (Incentive) แหล่งข่าวที่กระตือรือร้นในการให้ข้อมูลแก่นักข่าวย่อมมีโอกาสเป็นข่าวมากกว่า เช่น นักการเมืองที่ต้องการเผยแพร่ผลงานของตนสู่ผู้รับสารเพื่อประโยชน์ทางการเมือง บุคคลเหล่านี้จะกลายเป็นแหล่งข่าวประจำมากกว่าแหล่งข่าวที่ต้องการความมีชื่อเสียงจากการปรากฏภายในข่าว

2.อำนาจของแหล่งข่าว (Power of Sources) ตามทฤษฎีแล้วแหล่งข่าวจะมาจากที่ไหนก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติ การเข้าถึงนักข่าวของแหล่งข่าวสะท้อนลำดับชั้นทางสังคม คนที่มีอำนาจมักจะมีโอกาสเป็นแหล่งข่าวได้มากกว่าเพราะแหล่งข่าวเหล่านี้จะมีข้อมูลที่มีความสำคัญและพร้อมให้กับนักข่าวมากกว่า อีกทั้งคนส่วนใหญ่มีแนวโน้มว่าจะเชื่อคนที่มีอำนาจ ยิ่งบุคคลมีตำแหน่งสูงเท่าใด ผู้คนยิ่งเชื่อถือมากขึ้นเท่านั้น นักข่าวที่ต้องทำงานอย่างรีบเร่งจึงมีการพึ่งพาแหล่งข่าวที่มีอำนาจมากยิ่งขึ้น เช่น นายกรัฐมนตรีสามารถเข้าถึงนักข่าวทุกเวลาที่ต้องการ ขณะที่แหล่งข่าวที่มีอำนาจน้อยอาจต้องอาศัยการก่อความไม่สงบหรือสร้างเหตุการณ์ข่าวในการเข้าถึงนักข่าว

3.ความสามารถในการให้ข้อมูลที่เหมาะสม (Ability to Supply Suitable Information) แหล่งข่าวที่สามารถให้ข้อมูลแก่นักข่าวได้โดยไม่ทำให้นักข่าวเสียเวลาหรือทรัพยากรใดๆมากนักจะมีโอกาสเป็นข่าวได้มากขึ้น นักข่าวจึงมักนำเสนอเหตุการณ์ข่าวที่จัดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานภาครัฐ เพราะเป็นแหล่งข่าวประจำที่คุ้นเคยกัน นักข่าวสามารถคาดเดาได้ล่วงหน้าว่าใครจะให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อแง่มุมข่าวที่นักข่าวเลือกให้ความสำคัญได้

4.ความใกล้ชิดทางสภาพภูมิศาสตร์และสังคม (Geographic and Social Proximity) เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมที่นักข่าวมีต่อแหล่งข่าว คนที่มีภูมิหลังและความสนใจคล้ายกันจะมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ขณะเดียวกันก็กีดกันคนที่มีลักษณะต่างกันออกไป แหล่งข่าวที่อยู่ในชนชั้นสูงและชนชั้นกลางจึงเข้าถึงนักข่าวได้ไม่ยาก ส่วนคนที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าอาจไม่รู้วิธีติดต่อกับนักข่าว และอาจกลัวการปฏิเสธของนักข่าว เช่นเดียวกับที่นักข่าวมักจะติดต่อกับแหล่งข่าวที่มีชนชั้น เชื้อชาติ และลักษณะอื่นๆเหมือนกัน จึงนำเสนอข่าวความเคลื่อนไหวภายในกลุ่มของแหล่งข่าวที่แคบซึ่งเป็นคนที่รู้จักและติดต่อเป็นประจำ

5.ความสามารถเข้าถึงได้ (Logistics and Availability) นักข่าวสามารถเข้าถึงแหล่งข่าวที่เป็นองค์กรได้มากกว่าแหล่งข่าวที่เป็นปัจเจกบุคคลทั่วไป เพราะเมื่อนักข่าวต้องการข้อมูล นักข่าวจะรู้ว่าสามารถติดต่อกับตัวแทนองค์กรคนใดคนหนึ่งได้ที่ไหน นอกจากนี้นักข่าวยังสามารถเข้าถึงผู้มีตำแหน่งหน้าที่ที่เป็นทางการ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ หรือตำรวจ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการได้สะดวกกว่าคนธรรมดาทั่วไป

เมื่อผู้สื่อข่าวได้รับวัตถุดิบจากแหล่งข่าวแล้ว ก่อนจะส่งต่อไปยังผู้รับสาร จะต้องนำไปกลั่นกรองและเลือกนำเสนอตามแบบแผนของแต่ละองค์กรตามบทบาทของนายประตูข่าวสาร
คุณค่าข่าวและการคัดเลือกข่าวของนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2545 : 39-42) ได้อธิบายถึงทฤษฎีคุณค่าข่าวว่า โดยปกติแล้ว เหตุการณ์ที่จะนำมาเป็นข่าว ย่อมมีคุณสมบัติเฉพาะเหตุการณ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการวินิจฉัยของผู้เฝ้าประตูลงของสื่อมวลชนนั้นๆ ผู้เฝ้าประตูลงมักจะเลือกทำข่าว โดยแยกแยะคุณสมบัติของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าข่าวมีคุณสมบัติอย่างไรบ้างจะถูกเลือกให้ลงพิมพ์

ผู้ที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของข่าวเป็นคนแรกคือ Walter Lippman (1922, อ้างถึงใน สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2545 : 40) ได้กล่าวว่า บรรณาธิการข่าวจะมีกฎเกณฑ์การคัดเลือกข่าวของตนเอง แต่โดยทั่วไปแล้วข่าวจะต้องปลุกเร้าความรู้สึก และทำให้เกิดจินตนาการ

Galtung & Ruge (1965 อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริภายะ และ กาญจนา แก้วเทพ, 2531 : 205-206) ได้ระบุและเชื่อมโยงปัจจัยสำคัญสำหรับการเลือกข่าวว่ามีอยู่ 3 แบบ คือ 1. ปัจจัยด้านองค์กร 2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับประเภทของข่าว 3. ปัจจัยด้านสังคม-วัฒนธรรม โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทข่าวคือการเลือกเหตุการณ์ที่เข้ากับความคิดหวังส่วนหนึ่งของผู้บริหาร แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากสิ่งที่คุ้นเคยแต่ต้องอยู่ภายในขอบเขตที่ยอมรับกันได้ เป็นข่าวประเภทที่ช่วยให้ลักษณะของเหตุการณ์ที่เคยได้รับการยอมรับกันอยู่แล้วว่ามีคุณค่าข่าวนั้นคงอยู่ต่อไปและตลอดไป เราจึงสามารถทำนายรูปแบบของอคติแบบต่างๆไปที่ใช้ในการเลือกข่าวได้ นั่นคือ ข่าวจะต้องไม่เป็นเรื่องของคนธรรมดาสามัญที่ไม่ชวนตื่นเต้น ซึ่งจากการศึกษาลักษณะของข่าวที่มีคุณค่าจนสมควรได้รับการตีพิมพ์ Galtung & Ruge พบว่าข่าวเกี่ยวกับบุคคลระดับสูงจะเป็นข่าวที่มีคุณค่าเสมอ เป็นข่าวใหญ่และได้รับการรายงานมาก และยิ่งเหตุการณ์นั้นมีผลลบมากเท่าใด โอกาสที่จะได้เป็นข่าวก็มีมากเช่นกัน

องค์ประกอบของเหตุการณ์ที่มีคุณค่าข่าว

ในแต่ละวันมีเหตุการณ์ที่ได้รับความสนใจและได้รับการพิจารณาให้เป็นข่าวเด่นประจำวันอย่างจำกัด โดยผู้คัดเลือกเพื่อรายงานเหตุการณ์นั้นๆสู่สาธารณชนต้องพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ (Elements) ที่มีอยู่ในเหตุการณ์ ซึ่งเหตุการณ์ที่จะเป็นข่าวได้จะต้องมีความเด่นกว่าและมีความเหมาะที่จะเป็นข่าว (Newsworthiness) มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์อื่นๆที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณานี้ เรียกว่า "องค์ประกอบข่าว" โดยทั่วไปมี 10 ประการ ได้แก่ (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2539 และ พิเศษฐ์ ขวาลาวัช, 2539)

1. ปุณชนสนใจ (Human interest) เรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพื้นฐาน มักจะเร้าให้ปุณชนทั่วไปเกิดความสนใจอย่างใหญ่หลวง จนกระทั่งเกิดอารมณ์ร่วมคล้อยตามไปกับเรื่องราวที่เป็นข่าวได้ ด้วยเหตุนี้ เรื่องราวที่เป็น Human interest ส่วนใหญ่จึงมักจะผูกพันอยู่กับอารมณ์ (Emotion) นับตั้งแต่โศกเศร้าทุกระยะ ไปจนกระทั่งถึงยินดีปรีดา รัก เกลียด กลัว อิจฉาริษยา

ทะเลาะทะเลาะ ขบขัน เห็นอกเห็นใจ ฯลฯ เรื่องราวเหล่านี้มีคุณค่าทางข่าวสูง ยิ่งจุดสะเทือนใจหรืออารมณ์ขยายวงกว้างออกไปเท่าใด ย่อมก่อให้เกิดความสนใจมากขึ้นเท่านั้น

2. ความถูกต้องและทันเหตุการณ์ (Timeliness) หัวใจสำคัญของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวขึ้นอยู่กับ "การเสนอข่าวให้เร็วที่สุด" เพื่อแข่งกับเวลา ยิ่งรายงานเหตุการณ์ได้รวดเร็วเท่าใด ข่าวนั้นก็ยิ่งมีคุณค่ามากขึ้น นอกจากนี้การคาดเดาว่าจะเกิดเหตุการณ์บางอย่างในอนาคตอันใกล้ก็มีคุณค่าข่าวเช่นกัน เช่น ประกาศเตือนภัยสึนามิ

3. ความใกล้ชิด (Proximity หรือ Nearness) ความใกล้ชิดนี้หมายความรวมหมด ไม่ว่าจะเป็น ความใกล้ชิดทางกายหรือภูมิศาสตร์ (Geographically) และความใกล้ชิดทางใจหรือความรู้สึก (Emotionally) ผู้อ่านหนังสือพิมพ์มักจะให้ความสนใจข่าวที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้อ่านเอง หรือปัญหาที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องโดยตรงกับเขา ครอบครัวของเขา หรือญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงของเขา มากกว่าที่จะสนใจอ่านข่าวเกี่ยวกับผู้อื่นที่เขาไม่รู้จักคุ้นเคย หรือข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เขาไม่เคยรับรู้มาก่อน การรายงานข่าวที่มีองค์ประกอบความใกล้ชิดกับผู้อ่านนี้จึงมีคุณค่าข่าวสูงกว่ารายงานข่าวที่ไม่มีความใกล้ชิดกับผู้อ่าน

4. ความมีชื่อเสียง ความสำคัญ หรือความเด่น (Prominence) ในวงการข่าวนั้น มีคำขวัญจากนักข่าวรุ่นพี่ถึงนักข่าวรุ่นน้องเสมอๆว่า "ชื่อดังมักเป็นข่าว" (Names always make News) ซึ่งหมายความว่าเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผู้ที่มีชื่อเสียงมักเป็นที่สนใจของชาวบ้านทั่วไป

นอกจากชื่อเสียงของบุคคลจะมีคุณค่าข่าวสูงแล้ว ความมีชื่อเสียงยังหมายถึง สถานที่ที่สำคัญต่างๆ ที่สาธารณชนรู้จักกันทั่วไป เช่น ทำเนียบรัฐบาล สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เมืองสำคัญของโลก นอกจากนั้นยังหมายความรวมไปถึง สิ่งของหรือสถาบันที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปด้วย

5. ความขัดแย้ง (Conflict) องค์ประกอบเกี่ยวกับความขัดแย้งนั้นหมายถึงเรื่องราวเหตุการณ์ที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์พื้นฐานระหว่างมนุษย์ซึ่งมักจะหนีไม่พ้นความขัดแย้งและการต่อสู้ชิงชัย เริ่มแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับชาติ ความขัดแย้งนี้มีปรากฏให้เห็นเสมอในเหตุการณ์แต่ละวัน ไม่ว่าจะเป็นการทะเลาะวิวาท การแข่งขันกีฬา การเลือกตั้ง การอภิปรายถกเถียงต่างๆ ซึ่งแต่ละเหตุการณ์จะมีคุณค่าข่าวต่างระดับกันออกไป ความขัดแย้งทางกายส่วนใหญ่จะมีคุณค่าข่าวเป็นที่สนใจของสาธารณชนมากกว่าความขัดแย้งทางใจ ทั้งนี้เพราะว่าเห็นได้แจ้งชัดกว่า ยิ่งไปกว่านั้นยังนำไปสู่ความวิบัติเสียหายบาดเจ็บอีกด้วย ดังนั้นจึงมักจะเห็นว่า สงครามสู้รบกัน การฆาตกรรม การประท้วงขุ่นข้องเลือด จะได้รับการยกให้เป็นข่าวใหญ่ของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับเสมอ ยิ่งมีความขัดแย้งมาก เหตุ

การณั้ันยังมีคุณค่าข่าวมมาก ในขณะที่ความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมถูกลดความสำคัญและคุณค่าข่าวมลง

6. ผลต่อเนื่องหรือผลกระทบ (Consequence or Impact) เหตุผลหนึ่งทีผู้คนทั่วไปอ่านหนังสือพิมพ์ในแต่ละวันก็คือ เพื่อให้ข่าวทีนำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ชี้แนะ ชักนำชีวิตของเขาเหล่านั้นให้ดำเนินไปในทางทีน่าพอใจยิ่งขึ้น เรื่องราวเหตุการณ์ใดๆทีตามทีจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสาธารณชนนันถือเป็นการสำคัญ ส่วนจะมีคุณค่าข่าวมน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับว่าเหตุการณ์นันมีผลกระทบมากน้อยเท่าใด และสาธารณชนทีจะได้รับผลกระทบนันมีขนาดใหญโตเพียงไร

7. ความลึกลับ ความมีเงื่อนงำ (Suspense or Mystery) เหตุการณ์ทีเกิดขึ้นแล้วยังไม่สามารถจะคลี่คลายหรือตีแผ่หาสาเหตุทีแท้จริงได้นัน ย่อมเป็นที่สนใจและกระหายใคร่รู้ของคนทั่วไป ยิ่งเป็นเรื่องทีสลับซับซ้อน ยกย่อนซ่อนเงื่อน เกี่ยวพันไปถึงบุคคลทีมีชื่อเสียง ทั้งมีผลกระทบไปถึงความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไปด้วยแล้ว เหตุการณ์ทีว่านั้ยังมีคุณค่าข่าวมมากยิ่งขึ้นด้วย

8. ภัยพิบัติและความก้าวหน้า (Disaster and Progress) ความก้าวหน้าทางวิทยาการเป็นที่สนใจของสาธารณชน ขณะเดียวกันภัยพิบัติทุกรูปแบบ รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาการอันนำมาซึ่งภัยพิบัติ อาทิ การผลิตอาวุธนำสมัย ยาเสพติด ต่างก็มีคุณค่าข่าวมในตัวมันเองทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี ภัยพิบัติซึ่งมักจะเผยตัวเองในรูปของ "ข่าวร้าย" และอยู่ตรงข้ามกับความก้าวหน้าซึ่งมาในรูปของ "ข่าวดี" นัน "ข่าวร้าย" ดูจะมีคุณค่าข่าวมสูงเมื่อเปรียบเทียบกับ "ข่าวดี" เพราะสามารถสร้าง "อารมณ์" (Emotion) ให้เกิดขึ้นในผู้อ่านทั่วไปได้นันเอง

9. องค์ประกอบทางเพศ (Sex) เรื่องของเพศนี้มีคุณค่าทางข่าวมเสมอ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวมนุษย์ ดังนั้น เรื่องราวทีเกี่ยวข้องกับความผิดปกติ พฤติกรรมหรือเหตุการณ์ไม่ว่าจะดีหรืออื้อฉาวของมนุษย์ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญทีทำให้เรื่องราวนันเป็นข่าวปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์แต่ละวัน

10. ความแปลกประหลาดผิดธรรมดา (Unusualness) โดยปกติวิสัยของมนุษย์นันมักจะสนใจในสิ่งที่แปลกประหลาด สิ่งทีไม่เคยพบเคยเห็นมาก่อน หรือการกระทำบางอย่างทีไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ แต่เป็นไปแล้ว รวมถึงเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ หรือสังคมทีไม่ค่อยเกิดขึ้นบ่อยนัก ซึ่งก่อให้เกิดความแปลกใจหรือแปลกประหลาดได้

ธงชัย มหาไตรภพ (2532) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ "ปัจจัยทีมีอิทธิพลต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสำหรับลงพิมพ์ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 4 ฉบับ" โดยวิเคราะห์เนื้อหาและการสัมภาษณ์บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน สยามรัฐ และเดลินิวส์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทีมีผลมากที่สุดต่อการตัดสินใจคัดเลือกข่าวของหนังสือพิมพ์สยามรัฐและมติชนคือ ปัจจัยด้านคุณค่า

ข่าวและความสนใจส่วนตัว ขณะที่ไทยรัฐและเดลินิวส์ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความสนใจของผู้อ่านและคุณค่าข่าวมากที่สุด

ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานนท์ (2533) ศึกษาเรื่อง “เนื้อหาข่าวและแนวทางการคัดเลือกข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย” โดยวิจัยจากหนังสือพิมพ์รายวัน 3 ประเภทคือ ประเภทเชิงคุณภาพ ประเภทเชิงปริมาณ ประเภทเชิงกึ่งคุณภาพและปริมาณ พบว่า หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณให้ความสำคัญกับข่าวอาชญากรรมมากที่สุด และเน้นคุณค่าข่าวทางเพศสูงกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทอื่น ส่วนแนวโน้มในการเสนอข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ประเภทยังคงมุ่งเสนอข่าวในเชิงลบ ข่าวเกี่ยวกับความเสียหายและความไม่ดั่งาม มากกว่าข่าวในเชิงบวก

ชญาณัฐ วีรสาร (2543) ศึกษาเกี่ยวกับ “เนื้อหาด้านบันเทิงในหนังสือพิมพ์รายวัน” พบว่า การนำเสนอข่าวบันเทิงในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ประเภทเน้นคุณภาพมีการนำเสนอในประเด็นความสำเร็จและความยินดีมากที่สุด โดยอาศัยคุณค่าข่าวความสดของเหตุการณ์และความเด่นของตัวบุคคลมากที่สุด ในขณะที่หนังสือพิมพ์ประเภทเน้นปริมาณนำเสนอประเด็นความรักมากที่สุด และให้ความสำคัญกับข่าวบันเทิงในหน้าหนึ่งโดยอาศัยคุณค่าข่าวคือความเด่นของตัวบุคคลมากที่สุด ทั้งนี้จากนโยบายการนำเสนอข่าวหน้าหนึ่งที่แตกต่างกันของหนังสือพิมพ์แต่ละสำนักพิมพ์ ทำให้หนังสือพิมพ์ที่เน้นคุณภาพอย่างมติชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับข่าวบันเทิงในหน้าหนึ่งเท่าใดนัก โดยจะนำเสนอตามเหตุการณ์ และไม่ไปก้าวก่ายสิทธิส่วนบุคคลของดารานักร้อง ซึ่งต่างจากหนังสือพิมพ์ประเภทเน้นปริมาณอย่างไทยรัฐที่ใช้ข่าวบันเทิงเป็นข่าวชายของหนังสือพิมพ์ โดยจะวางอยู่หน้าหนึ่งเสมอ และประเด็นการนำเสนอส่วนใหญ่เป็นเรื่องส่วนตัว โดยมีหลักเกณฑ์ในการนำเสนอตามความเด่นดังหรือความมีชื่อเสียงของตัวบุคคล

งานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่านอกจากคุณค่าข่าวซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักในการคัดเลือกข่าวแล้ว ยังมีองค์ประกอบย่อยๆ อาทิ ขนาดความใหญ่โตของเหตุการณ์ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เหตุการณ์นั้นๆ มีคุณค่าข่าวในตัวเอง และองค์ประกอบจากภายนอกตัวเหตุการณ์ที่มีส่วนในการกำหนดคุณค่าข่าวด้วย องค์ประกอบจากภายนอกเหตุการณ์ได้แก่ นโยบายของหนังสือพิมพ์นั้นๆ ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ยึดนโยบายแนวร่วม (Partisan newspaper) หรือเป็นหนังสือพิมพ์อิสระ (Independent newspaper) หรือเป็นหนังสือพิมพ์เป็นกลาง (Neutral newspaper) รวมทั้งประเภทของหนังสือพิมพ์นั้นเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทเสนอข่าวคุณภาพ หรือเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยมด้วย ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจว่าประเด็นใดควรถูกนำเสนอก็คือนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

นายประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

Shoemaker (1991 อ้างถึงใน เบญจวรรณ สมสิน, 2548 : 15) ให้นิยามการคัดเลือกและกระจายข่าวของนายประตูข่าวสารว่าเป็นกระบวนการควบคุมข่าวสาร ที่รวมถึงการคัดเลือก คัดทิ้ง ถ่ายโอน กำหนดรูปแบบ และเขียนซ้ำของข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับ

นายประตูข่าวสาร โดยทั่วไปคือผู้รับผิดชอบงานด้านข่าว ที่จะใช้ประสบการณ์ และดุลยพินิจ ในการคัดเลือกข้อมูลมานำเสนอ มีบรรณาธิการข่าว (News Editor) ที่บางครั้งเรียกว่า “หัวหน้าข่าว” เป็นแกนสำคัญในการพิจารณาตัดสินใจลงพิมพ์ข่าวและภาพทั้งหมด บางองค์กรอาจมีการแยกย่อย บรรณาธิการข่าวลงไปอีก เช่น บรรณาธิการข่าวหน้า 1 บรรณาธิการหน้าต่างๆ บรรณาธิการข่าวในประเทศ (City Editor) และบรรณาธิการข่าวต่างประเทศ (Foreign Editor) เป็นต้น (นรินทร์ นำเจริญ, 2549 : 82)

มาลี บุญศิริพันธ์ (2526 อ้างถึงใน ณัฏชา อาจารย์ยุตต์, 2547 : 35-36) กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆของผู้เฝ้าประตูข่าวสารดังต่อไปนี้

1. นโยบายของสื่อมวลชน เป็นตัวกำหนดแนวโน้มในการพิจารณาคุณค่าข่าวที่ทำให้เน้นในแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป
2. ทศนคติของกองบรรณาธิการ ถ้ามีแนวโน้มไปในทิศทางใดก็ย่อมนำเสนอข่าวไปตามนั้นอีกด้วย
3. ระดับผู้รับสาร เป็นตัวแปรสำคัญในการวินิจฉัยคุณค่าของข่าวให้สอดคล้องกัน
4. เนื้อที่ปริมาณ การจำกัดของเวลา อาจทำให้ต้องตัดเหตุการณ์บางประการทิ้งไป หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกข่าวจึงมีมากขึ้น
5. เวลา ข่าวใดที่เกิดขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว มีความสด มีผลกระทบต่องค์ประกอบที่สำคัญรุนแรงกว่า จึงควรได้รับความสนใจมากกว่า
6. สิ่งที่ย่างานมาก่อนข่าวที่ได้รับการเสนอไปครั้งหนึ่งย่อมทำให้คุณค่าข่าวลดลง
7. การตรวจข่าวล่วงหน้า ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะการณ์ของสภาพแวดล้อมด้วยและอาจทำให้การประเมินคุณค่าข่าวไม่สอดคล้องกับผู้รับสาร
8. การปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม อันเป็นส่วนในการวินิจฉัยทางอ้อม
9. เจ้าของหรือนายทุน เหตุการณ์ใดที่อาจกระทบต่อผลประโยชน์ของเจ้าของแล้วมักจะหลีกเลี่ยงไม่นำเสนอ
10. โฆษณา ข่าวบางชิ้นอาจต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อเจ้าของสินค้าด้วยแต่ก็ไม่ใช่ว่ากฎเกณฑ์สำคัญ

11. ศาสนาและเชื้อชาติ ควรหลีกเลี่ยงในการนำเสนอข่าวที่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในเชิงศาสนาและชนกลุ่มน้อย

การศึกษาของ ธนิตา แสนคำ (2543) เรื่อง "ดุลยพินิจในการคัดเลือกข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน" โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่างนายทวารข่าวสารของหนังสือพิมพ์มติชน ไทยโพสต์ แนวหน้า ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด และกรุงเทพธุรกิจ พบว่า ปัจจัยด้านคุณค่าข่าวมีอิทธิพลมากที่สุดต่อดุลยพินิจในการคัดเลือกข่าวหน้าหนึ่ง รองลงมาคือนโยบายการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ โดยที่คุณค่าข่าวที่มีความถี่ในการนำเสนอมากที่สุด คือ ความทันต่อเหตุการณ์ รองลงมาคือคุณค่าข่าวความเด่น และคุณค่าข่าวที่มีความถี่ในการเสนอน้อยที่สุดคือคุณค่าข่าวความก้าวหน้า

นอกจากนี้ จากการศึกษาของธนิตายังพบว่า ประเภทของหนังสือพิมพ์รายวันมีความสัมพันธ์กับการให้ความสำคัญคุณค่าข่าว กล่าวคือ คุณค่าข่าวความเด่นได้รับการนำเสนอในหนังสือพิมพ์รายวันทั่วไปคุณภาพมากที่สุด ในขณะที่คุณค่าข่าวเรื่องที่มีมนุษย์สนใจจะพบมากที่สุดหนังสือพิมพ์รายวันทั่วไปปริมาณ ส่วนคุณค่าข่าวความสำคัญและผลกระทบจะพบมากที่สุดหนังสือพิมพ์รายวันธุรกิจ

รัศมี อิทธิวรรณสิงห์ (2531) ศึกษาเรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณาคัดเลือกเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์" โดยศึกษาการพิจารณาเลือกเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์ เปรียบเทียบระหว่างหนังสือพิมพ์รายวันประเภทเน้นคุณภาพ ประเภทประชานิยม และประเภทกึ่งคุณภาพกึ่งประชานิยม พบว่าการพิจารณาเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ประเภท บรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ได้ใช้เกณฑ์การพิจารณา และอาศัยปัจจัยบางประการเป็นแนวทางในการคัดเลือกข่าวประชาสัมพันธ์ เช่น ความสำคัญของหน่วยงานที่ส่งข่าวประชาสัมพันธ์ ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากข่าว ประโยชน์ที่หนังสือพิมพ์จะได้รับจากการลงข่าว ลักษณะความสำคัญของเนื้อหาข่าวที่จะลงพิมพ์ วิธีการเขียนข่าวประชาสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบรรณาธิการกับผู้นำข่าวไปให้ลงพิมพ์ และคุณภาพของข่าวประชาสัมพันธ์ที่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน

แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าข่าวและการคัดเลือกข่าวของนายประตู่ข่าวสาร ผู้วิจัยจะได้นำมาวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง เพื่อใช้อธิบายให้เห็นถึงหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกประเด็นเพื่อนำเสนอเป็นข่าวหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ทั้งไทยรัฐและมติชน ตลอดจนใช้เป็นจุดสังเกตความแตกต่างของกลยุทธ์การใช้พื้นที่ข่าวของแต่ละแหล่งข่าว

การกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda setting)

แม้ว่าสื่อมวลชนจะยึดถือหลักเกณฑ์คุณค่าข่าวในการคัดกรองเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างมากมายในสังคมเพื่อหยิบยกเพียงบางเหตุการณ์เท่านั้นมานำเสนอเป็นข่าว ก็เชื่อว่าทุกข่าวที่ปรากฏในพื้นที่สื่อจะได้รับความสนใจจากประชาชน เนื่องจากในแต่ละวันล้วนมีปริมาณข่าวสารที่ท่วมท้น ทำให้ผู้รับสารผ่านสื่อต่างๆไม่สามารถจดจำและให้ความสำคัญกับข่าวสารได้ทุกเรื่อง

สื่อมวลชนจึงเข้ามามีบทบาทในการชี้นำความสนใจของประชาชน ด้วยการประเมินคุณค่าข่าวแต่ละเรื่องที่น่าเสนอในแต่ละวันว่ามีความสำคัญระดับใด โดยเฉพาะข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ที่จะต้องนำเสนอว่ามีข่าวอะไรบ้างที่เด่นที่สุด น่าสนใจที่สุด มีความสำคัญที่สุด แล้วใช้ขนาดตัวอักษรและพื้นที่ของหัวข้อข่าวเป็นสัญลักษณ์ที่บอกระดับความสำคัญของข่าวแต่ละเรื่อง ถ้าเป็นข่าวที่เด่นที่สุดของวัน ตัวอักษรและพื้นที่ที่ใช้ในการพาดหัวจะมีขนาดใหญ่ ถ้าเป็นข่าวที่มีความสำคัญรองลงมา จะใช้ตัวอักษรและพื้นที่ที่ขนาดเล็กลงมา จนถึงข่าวที่มีความสำคัญน้อย จะใช้ตัวอักษรและพื้นที่ขนาดเล็กไม่ใหญ่มากนักในการพาดหัวข่าว

ในปัจจุบัน ข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ถูกนำเสนอสู่ทางสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อโทรทัศน์และวิทยุ ประเภทรายการเล่าข่าวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งยังเป็นการส่งเสริมอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อการรับรู้ของประชาชน ให้ต้องคิดถึง (think what) ต้องพูดถึง (talk about) และต้องวิตกกังวลถึง (worry about) เรื่องราวตามการจัดวาระความสำคัญของสื่อ เมื่อสื่อมวลชนมีอิทธิพลในการเสนอแนะทั้ง ประเด็น และ ตัวบุคคล ให้คนสนใจได้ ประชาชนจะอ่าน "ระหว่างบรรทัด" ออกว่า ถ้าสื่อมวลชนเสนอเรื่องใดมาก ผู้รับสารก็ควรจะให้ความสนใจต่อเรื่องนั้น ควรจะมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งต่อเรื่องนั้น และควรเกี่ยวข้อง (concern) กับเรื่องนั้นด้วย (G.A.Lang&Lang อ้างถึงใน กาญจนนา แก้วเทพ, 2545 : 228) ทั้งที่จริงแล้วเรื่องที่สื่อมวลชนนำมาเสนอให้อยู่ในความสนใจของประชาชนนั้นอาจไม่มีความสำคัญมากนักก็ได้

เมื่อคนในสังคมเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง ข่าวที่ถูกนำเสนอเป็นข่าวสำคัญก็จะกลายเป็นเรื่องสำคัญของประชาชนตามไปด้วย ประชาชนจะพูดคุยกันถึงเรื่องนั้นเป็นส่วนใหญ่ในการเข้าสังคมและในชีวิตประจำวัน ผลกระทบที่ตามมาคือการกำหนดวาระข่าวสารนั้นอาจกลายเป็นเครื่องมือของคนบางกลุ่ม เช่น นักการเมืองซึ่งรู้จักธรรมชาติของผู้สื่อข่าวดีจะจัดฉากขึ้นเพื่อใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อหรือสร้างการต่อรองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ (นรินทร์ นำเจริญ, 2549 : 18) ดังนั้น การกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชนจึงอาจเกิดจากการใช้พื้นที่สื่อเพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มก็ได้ สื่อจึงต้องคิดและพิจารณาถึงที่มาที่ไปและคุณค่าที่แท้จริงของเหตุการณ์ให้ถี่ถ้วนก่อนนำเสนอแก่ประชาชน

เนื่องจากอีกด้านหนึ่ง การกำหนดวาระข่าวสารในสังคมก็เป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤตการณ์ต่างๆ อาทิ การระบาดของโรคไข้หวัดนก การวางระเบิดในกรุงเทพมหานคร สื่อมวลชนต้องทำหน้าที่ให้ข่าวสารแก่ประชาชนอย่างเร่งด่วน ขณะเดียวกันก็ต้องให้ข้อมูลและความรู้ที่ถูกต้องรอบด้าน เพื่อไม่ให้เกิดความแตกตื่นและส่งผลกระทบต่อสังคม

ในอีกภารกิจหนึ่งคือบทบาทในการกำหนดวาระข่าวสารเพื่อกระตุ้นให้สังคมหันมาสนใจเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวทางสังคม (Mobilization) ซึ่งสื่อมักละเลยหรือจัดลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ให้น้อยกว่าข่าวเหตุการณ์อื่นๆ เช่น กรณีการเสนอข่าวผลกระทบจากโครงการสร้างเขื่อนปากมูล เมื่อหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับไม่ให้ความสำคัญในระดับนโยบายกับข่าวสารการประชุมครั้งนี้เป็นพิเศษ ก็พอสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ในฐานะผู้กำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setter) ไม่ได้ให้ความสำคัญที่จะมุ่งตีแผ่ปัญหาเพื่อผลักดันให้กลายเป็นประเด็นสาธารณะ เพื่อกระตุ้นให้ผู้คนสนใจ เข้าใจและเห็นความสำคัญจนนำไปสู่การเคลื่อนไหวที่เป็นพลังกดดันทางสังคมเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาครั้งนี้ (ธีระพล อ้นมัย, 2543 : 131)

ประภาส ปิ่นตบแต่ง (สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2543 อ้างถึงใน ธีระพล อ้นมัย, 2543 : 87) มองว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลในยุคสังคมข่าวสาร เพราะสามารถสร้างประเด็นสาธารณะ (Public Issue) ได้ แต่คนจนไม่สามารถสร้างประเด็นสาธารณะได้ เพราะคนจนไม่เหมือนนักธุรกิจที่มีคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ซึ่งประชุมกันไม่กี่คนก็สามารถเสนอนโยบายของรัฐบาลได้ เช่นเดียวกับทัศนคติของ น.พ.ประเวศ วสี (สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2543, เรื่องเดียวกัน) ที่มองว่า สื่อมวลชนปัจจุบันไม่ได้ทำเพื่อสังคม ทั้งที่สื่อมีอิทธิพลมากทั้งทางลบและทางบวก แต่ที่ผ่านมาถูกใช้ไปในเรื่องปลุกกระดมโฆษณาชวนเชื่อเรื่องบริโภคนิยมมากกว่าที่จะทำประโยชน์ให้สังคม "ถ้าจะแก้ต้องไปที่รากเหง้าและเฉพาะหน้า เรื่องเฉพาะหน้าก็คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวต้องไม่ซ้ำซาก ให้มีความแปลกใหม่ ถ้าซ้ำซากสื่อจะไม่สนใจ"

Cohen (อ้างถึงใน กิติมา สุรสนธิ, 2548 : 165-166) ได้สรุปว่า การกำหนดวาระหรือการจัดลำดับความสำคัญของสื่อั้นเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับความสำคัญจาก 3 ส่วน คือ

1. Media Agenda การจัดวาระจากสื่อ เป็นการจัดลำดับความสนใจในเนื้อหาหรือเหตุการณ์ต่างๆ ของสื่อโดยยึดการพิจารณาจากความสนใจของสื่อเองเป็นหลัก
2. Public Agenda การจัดวาระของสาธารณชนเป็นการจัดลำดับเหตุการณ์ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ที่มีผลต่อความเห็นสาธารณะหรือประชาชน โดยยึดความสนใจของประชาชนเป็นหลัก

3. Policy Agenda การจัดวาระของรัฐบาล เป็นการจัดลำดับเหตุการณ์ขึ้นอยู่กับการวางนโยบายทางการเมืองที่กำหนดไว้ โดยยึดนโยบายหรือความต้องการของรัฐเป็นหลัก

ซึ่งการกำหนดวาระจาก 3 ส่วนดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันดังนี้คือ

1. สื่อมวลชน มีอิทธิพลโดยตรงต่อการกำหนดวาระสาธารณะ ซึ่งอาจคาดเดาได้จากน้ำหนักในการให้ความสนใจ และอำนาจของสื่อแต่ละประเภทที่มีต่อความคิดเห็นของประชาชน

2. ความเห็นสาธารณะ (Public Opinion) มีผลต่อการกำหนดนโยบาย (Policy Agenda) ของนักการเมืองที่ต้องการการตอบสนองจากผู้ลงคะแนนเสียงตามที่เขาต้องการ

3. การจัดวาระของสื่อ (Media Agenda) มักมีผลโดยอิสระไม่พึ่งพากับการกำหนดวาระของรัฐ แต่นักการเมืองมักจะใช้การจัดวาระของสื่อมาเป็นตัวชี้นำความเห็นสาธารณะ (Public Opinion)

4. ในบางเหตุการณ์ การกำหนดนโยบายของรัฐ ก็มีผลโดยตรงและมีผลอย่างมากต่อการกำหนดวาระของสื่อ

5. การกำหนดวาระของสื่อได้รับผลโดยตรงจากหลายแหล่งสาร

Jennings Bryant และ Susan Thompson (2002) ได้ประมวลงานวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดวาระข่าวสาร และจัดกลุ่มงานวิจัยออกเป็น 4 ระยะ โดยระยะแรกเริ่มเป็นการวิจัยของ Maxwell McCombs และ Donald Shaw (1972) ที่สำรวจความคิดเห็นของชาว Chapel Hill ใน North Carolina ถึงเรื่องที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุดในช่วงนั้นและเรื่องที่รัฐบาลพึงปฏิบัติอย่างเร่งด่วน เปรียบเทียบกับเนื้อหาข่าวในสื่อมวลชนท้องถิ่น พบว่า การจัดลำดับความสำคัญของคำตอบเกือบทั้งหมดของของชาว Chapel Hill เหมือนกับข่าวที่สื่อนำเสนอ จึงสรุปได้ว่าผู้รับสารได้รับอิทธิพลจากการกำหนดวาระข่าวสารจากสื่อมวลชนค่อนข้างสูง

ในระยะที่สอง Donald Shaw และ Maxwell McCombs (1977) ได้วิจัยเพื่อตรวจสอบความเป็นเหตุเป็นผลโดยตรงจากการกำหนดวาระข่าวสาร โดยศึกษาผู้มีสิทธิเลือกตั้งใน Charlotte, North Carolina ก่อนและหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี 1972 เพื่อสรุปผลกระทบระยะสั้นจากการกำหนดวาระข่าวสาร พบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความต้องการคำแนะนำจากสื่อมวลชนและยังมีการเปิดรับสื่อมากขึ้นก็จะยังถูกกำหนดวาระตามที่สื่อนำเสนอได้มากขึ้น

อีกหนึ่งงานวิจัยเพื่อต้องการพิสูจน์ความเป็นเหตุเป็นผลโดยตรงของการกำหนดวาระข่าวสาร เป็นการวิจัยแบบทดลองของ Iyengar, Peters และ Kinder ในปี 1982 โดยแบ่งผู้เข้าร่วมทดลองเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกให้ดูรายการข่าวโทรทัศน์ซึ่งได้ใส่เนื้อหาเกี่ยวกับความอ่อนแอในการสู้รบของกองทัพสหรัฐอเมริกา โดยที่ผู้ดูข่าวไม่รู้ตัวว่าเป็นข่าวที่ถูกปรับแต่งเนื้อหา ขณะที่กลุ่มผู้เข้าร่วมทดลองอีกกลุ่ม

ได้ดูข่าวที่ไม่มีการพูดถึงประเด็นความอ่อนแอในการสู้รบของกองทัพอเมริกา ภายหลังจากทดลองพบว่า ผู้ดูข่าวกลุ่มแรกจัดลำดับความสำคัญของเรื่องการสู้รบของกองทัพอเมริกาสูงกว่าผู้ดูข่าวอีกกลุ่มหนึ่ง

งานวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดวาระข่าวสารระยะที่ 3 เริ่มในช่วงที่มีการรณรงค์เลือกตั้งประธานาธิบดี ปี 1976 โดย Weaver, Graber, McCombs และ Eyal (1981) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวในการรับรู้ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อบุคลิกลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้งและภาพลักษณ์ที่พรรณนาในสื่อ จากการวิจัยพบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาชีพ, ระดับการศึกษา และลักษณะที่ตั้งเชิงภูมิศาสตร์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีผลต่อระดับการรับอิทธิพลจากการกำหนดวาระของสื่อ

ในระยะที่ 4 ของงานวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดวาระข่าวสารเริ่มขึ้นในทศวรรษ 1980 เมื่อนักวิจัยเริ่มสืบสาวถึงแหล่งที่มาในการจัดวาระของสื่อ โดยเปลี่ยนมาสนใจในแง่ที่การกำหนดวาระข่าวสารของสื่อเป็นตัวแปรผล (Dependent Variable) มากกว่าเป็นตัวแปรเหตุ (Independent Variable) และเริ่มเชื่อมต่อกับแนวคิดสังคมวิทยา, แนวคิดนายประดูข่าวสาร, กระบวนการแพร่กระจายข่าว และแนวคิดแขนงอื่นๆเพื่อใช้ในการวิจัย เป็นการขยายงานวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดวาระเข้าไปสู่ขอบเขตใหม่ๆ อันเป็นลักษณะพิเศษของธรรมเนียมปฏิบัติในการวิจัยในระยะที่ 4 นี้ ซึ่งส่งอิทธิพลมาจนถึงลักษณะการวิจัยในปัจจุบัน เช่น Shoemaker และ Reese (1991) วิจัยถึงปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวาระของสื่อขึ้นมา โดยศึกษาถึงปัจจัยเชิงสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรข่าวและปัจจัยภายนอกองค์กร ลักษณะการทำงานข่าวที่เป็นแบบแผนประจำ อุดมการณ์ และความแตกต่างส่วนบุคคลระหว่างผู้สื่อข่าวกับบรรณาธิการข่าว

ในส่วนของงานวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดวาระข่าวสารในบริบทสังคมไทย เช่น งานวิจัยของ ปาจารย์ ธนะสมบุญกิจ (2538) ในหัวข้อ "หนังสือพิมพ์ไทยกับการกำหนดวาระสารความขัดแย้งทางการเมืองในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535" พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐพยายามจัดลำดับความสำคัญและให้การสนับสนุน พล.อ.สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยการเพิ่มเนื้อที่และขยายพาดหัวให้มากขึ้นกว่าปกติ ความถี่และความต่อเนื่องในการนำเสนอปริมาณมากในระยะเวลาเพียงหนึ่งสัปดาห์ จึงทำให้ประเด็นนี้เป็นที่สนใจต่อผู้อ่านในระยะเวลาสั้นและได้ผล นอกจากนี้ยังกำหนดวาระทางการเมืองเรื่องนายณรงค์ วงศ์วรรณ กับข้อกล่าวหาค้ายาเสพติด เป็นการย้ำให้เห็นถึงข้อบกพร่องของบุคคลที่มาจาก การเลือกตั้งเพื่อสนับสนุนการเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีของ พล.อ.สุจินดา ให้มีความชอบธรรมมากขึ้น เพื่อลบข้อด้อยเรื่องการไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร งานวิจัยชิ้นนี้จึงแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลจากการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ในการกำหนดวาระความสำคัญของข่าวสารยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆด้วย ดังเช่นการวิจัยของ วิล ฌตรกุล ณ อยุธยา (2534) ซึ่งศึกษาเรื่อง "หนังสือพิมพ์ไทยกับหน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสาร" ซึ่งศึกษาจากการเสนอหัวข้อข่าวของหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับ และเปรียบเทียบความสอดคล้องของอันดับความสำคัญของหัวข้อข่าวกับที่ผู้อ่านรับรู้ พบว่า มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยนี้จึงไม่ยืนยันแนวคิดที่ว่าหนังสือพิมพ์เป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารที่สำคัญให้แก่ประชาชน ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายว่าอาจเกิดจากช่วงเวลาในการศึกษาเพียง 3 เดือน และข้อได้เปรียบเสียเปรียบกันเองในแต่ละหัวข้อข่าว นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังอาจไม่ได้เป็นตัวแทนความรู้สึกของสาธารณชนที่แท้จริง อีกทั้งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับสื่อโทรทัศน์ค่อนข้างมากจึงมีผลต่อการรับรู้ข่าว

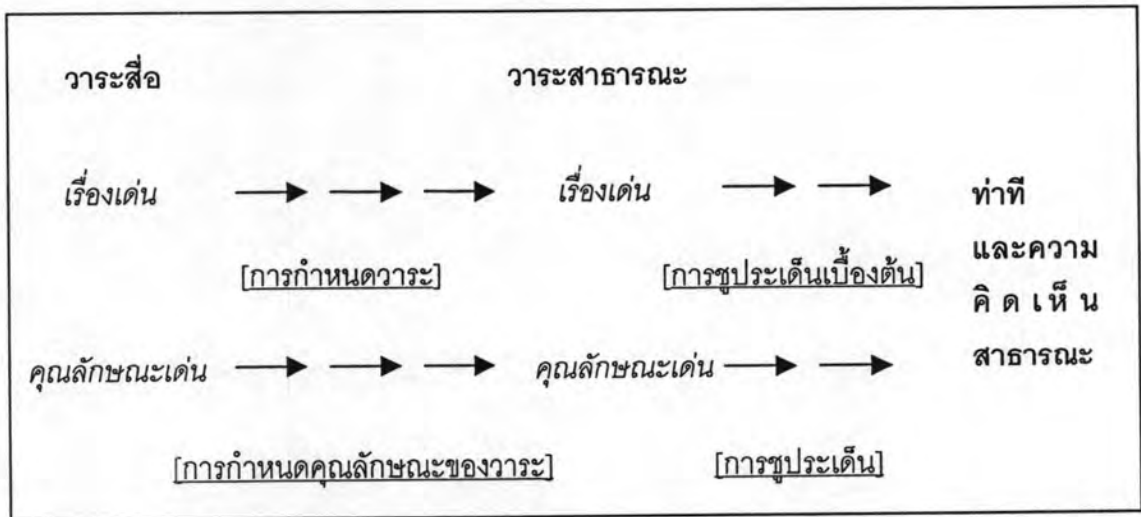
ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฟารีดา เตชะวรินทรเลิศ (2548) ที่ศึกษาเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เท่าทันสื่อกับการได้รับอิทธิพลด้านการกำหนดความสำคัญแก่วาระข่าวสาร และการเลือกกรอบในการตีความข่าวสาร" พบว่า ความรู้เท่าทันสื่อไม่มีความสัมพันธ์กับอิทธิพลด้านการกำหนดความสำคัญแก่วาระข่าวสาร ซึ่งอาจเกิดจากการเปิดรับข่าวสารจากสื่ออื่น ความเกี่ยวข้องกับประเด็นข่าวของผู้รับสาร หากเป็นเรื่องใกล้ตัวหรือไม่ก่อให้เกิดความกังวลใจมาก ความต้องการที่จะเข้าถึงข่าวสารก็น้อยลง และลักษณะการนำเสนอข่าวแบบเร้าอารมณ์ของหนังสือพิมพ์ อาจทำให้อ่านาใจในการกำหนดวาระนั้นลดลง

เช่นเดียวกับการศึกษาเรื่อง "สื่อมวลชนไทยกับกระบวนการสร้างสาธารณมติ" ของ อติศักดิ์ ศรีสม (2543) ที่ศึกษากระบวนการสร้างสาธารณมติของสื่อมวลชนไทยและวิเคราะห์อิทธิพลของสื่อมวลชนไทยที่มีต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า ไม่มีสื่อมวลชนประเภทใดที่มีบทบาทสมบูรณ์ในแต่ละชั้นของกระบวนการสร้างสาธารณมติ จึงไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหามาจากฝ่ายปกครองให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

แม้ว่าจากการศึกษาบทบาทการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อข้างต้นจะสะท้อนให้เห็นว่าสื่อมีอิทธิพลจำกัดในการกำหนดความสนใจของประชาชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากยังมีอีกหลายปัจจัยที่ทำให้ผู้รับสารให้ความสำคัญกับประเด็นข่าวต่างจากสื่อได้ แต่ต้องไม่ลืมว่าการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชนนั้นไม่ได้เกิดขึ้นในระดับประเด็น (Issue) เท่านั้น แต่ยังเกิดในระดับคุณลักษณะของประเด็น (Attribute of Issue) ด้วย ซึ่ง McCombs and Reynolds (2002) เรียกว่า การกำหนดวาระลำดับที่สอง (Second-level Agenda Setting) หรือการชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชน (Priming)

การชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชน (Media Priming)

การชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชนมีบทบาทอย่างมากโดยเฉพาะในประเด็นข่าวที่ผู้รับสารเกี่ยวข้องหรือต้องการคำแนะนำ เช่น ช่วงที่มีการเลือกตั้ง McCombs และ Reynolds อธิบายว่า การชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชนนี้มีความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางการเลือกตั้ง เนื่องจากการนำเสนอรายชื่อผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นเพียงการกำหนดวาระไปที่ตัวเรื่องซึ่งมีความเด่นไม่ส่งผลชัดเจนต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชน ขณะที่การพรรณนาถึงผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งและการสร้างภาพลักษณ์ของผู้สมัครแต่ละคนให้เกิดขึ้นในใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นการกำหนดวาระด้วยคุณลักษณะเด่นซึ่งก็คือการเลือกบางประเด็นแต่ละเลยบางประเด็นของสื่อมวลชน ทำให้ผู้รับสารมีท่าทีและความคิดเห็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งได้

รูปที่ 1 แบบจำลองกระบวนการกำหนดวาระข่าวสาร (McCombs และ Reynolds, 2002)

ผลจากการชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชนจะเกิดขึ้นเมื่อมีการเปิดรับสารจากสื่อ สารนั้นจะกระตุ้นสิ่งที่เก็บสะสมเอาไว้ในใจของผู้รับสาร จุดชนวนความคิด การเรียนรู้ หรือทำให้เกิดการแสวงหาความรู้ย้อนหลังเกี่ยวกับเนื้อหานั้นๆ สารในเนื้อหาข่าวจะเชื่อมต่อ (Connected) ผสมผสาน (Associated) หรือเสริมแรง (Reinforced) ความคิดและแนวคิดในจิตใจผู้อ่านข่าว หลังจากที่ได้เห็นเนื้อหาข่าวแล้ว ผู้รับสารจะขบคิดเกี่ยวกับข่าวนั้นมากขึ้น มีการเชื่อมโยงกับความคิดและความทรงจำของตัวเอง ในบางกรณีอาจทำให้ความคิดหรือความทรงจำเกี่ยวพันอย่างถาวรกับสารหรือสิ่งเร้าจากสื่อ (Fiske & Taylor, 1991 quoted in Jennings Bryant & Susan Thompson, 2002 : 88)

งานวิจัยเกี่ยวกับการชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชนมักจะซับซ้อนและมีการให้รายละเอียดมากกว่าการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) เพราะการชูประเด็นข่าวสารจะขึ้นอยู่กับชุดของเกณฑ์ในการวินิจฉัย (a series of evaluative criteria) ซึ่งมีรายละเอียดที่ไม่เหมือนกัน มีความเกี่ยวข้องกับทั้งตัวสื่อและผลที่เกิดขึ้นจากการประเมินข่าวหรือนักการเมือง การศึกษาเกี่ยวกับการชูประเด็นข่าวสารจึงไม่ใช่การดูว่าข่าวใดสำคัญ แต่เป็นการดูว่าประเด็นใดที่สื่อมวลชนให้ความสนใจ และมีอิทธิพลต่อสาธารณชน (Gerald M. Kosiki, 2002 quoted in James Price Dillard and Michael Pfau, 2002 : 70)

Jennings Bryant & Susan Thompson (2002) พบว่า ที่ผ่านมามีงานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากสื่อโดยเฉพาะผลกระทบจากการชูประเด็นข่าวสารของสื่อ มักจะเป็นการศึกษาผลจากการเปิดรับสื่อที่มีความรุนแรง เช่น B. Bushman และ R. Geen (1990) ให้ผู้เข้าร่วมทดสอบชมภาพยนตร์ 1 ใน 3 เรื่อง ซึ่งมีความรุนแรงมาก มีความรุนแรงเล็กน้อย และไม่มี ความรุนแรงเลย จากนั้นให้ผู้ชมภาพยนตร์ คิดตอนจบของภาพยนตร์ พบว่า กลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ที่มีความรุนแรงมาก มีความคิดที่ก้าวร้าวมากที่สุด ปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชนขยายขอบเขตไปมากกว่าการศึกษาความรุนแรงในสื่อ เช่นในการวิจัยโฆษณาที่มีการวัดความเข้าใจจากการชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ขยายขนาด (Extension Products) ชนิดใหม่ซึ่งแนะนำโดยนักประดิษฐ์ที่มีชื่อเสียง (Lee, 1994)

การศึกษาการชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชนในช่วงสงครามอ่าว โดย Pan และ Kosicki (1997 quoted in Gerald M. Kosiki, 2002 : 74) เพื่อศึกษาการเบี่ยงเบนความสนใจของสาธารณะจากเรื่องหนึ่งไปอีกเรื่องหนึ่งว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ผลการศึกษาพบว่า การเคลื่อนย้ายความสนใจจากประเด็นข่าวสงครามอ่าวไปสู่ประเด็นเศรษฐกิจ เกิดจากกระแสข่าวรณรงค์เลือกตั้งประธานาธิบดีซึ่งพรรคเดโมแครต ส่ง บิล คลินตัน ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมีนโยบายมุ่งเน้นไปที่เรื่องเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็ใช้เป็นจุดโจมตีประธานาธิบดีบุชด้วย การศึกษานี้เป็นข้อพิสูจน์ความตกต่ำของบุช จากประธานาธิบดีผู้ได้รับความนิยมสูงสุดให้กลายมามีคะแนนความนิยมตกต่ำภายในไม่กี่เดือนเนื่องจากการเลือกชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชน

จากกรณีข้างต้นนี้ Pan และ Kosicki วิเคราะห์ว่าผลกระทบโดยตรงจากการชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชนมาจากอิทธิพลในการเปิดรับสื่อ ยิ่งเปิดรับมากประเด็นที่มีอำนาจในการครอบงำยิ่งมีพลังในการชี้นำมาก หรือยิ่งมีความถี่ในการใช้สื่อมากยิ่งมีความคิดเห็นที่เชื่อมโยงกับประเด็นนั้นมาก

ในการศึกษาของเบญจวรรณ สมลิน เกี่ยวกับ "กลยุทธ์การกำหนดวาระข่าวสารของนายซูวิทย์ กมลวิเศษย์" พบว่า การใช้กลยุทธ์เพื่อกำหนดวาระข่าวสารของนายซูวิทย์เพื่อให้สื่อนำเสนอข่าวไปใน

ทิศทางใดทิศทางหนึ่งนั้น ทำให้นายซูวิทช์สามารถสถาปนาตนเองขึ้นเป็นดาราทางหน้าหนังสือพิมพ์ และพลิกภาพลักษณ์จากผู้ต้องหาคดีรีออบาร์เปียร์และคำประเวณีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี มาเป็นผู้กล้าของสังคม ซึ่งจากการศึกษาพบว่านายซูวิทช์ใช้การชูประเด็นการทุจริตของเจ้าหน้าที่ตำรวจมาเป็นตัวกระตุ้นให้สังคมสนใจ และใช้การสร้างข่าวด้วยการจัดกิจกรรมที่มีสีสันให้สื่อสนใจนำเสนอจนกระทั่งกลายเป็นการผลักดันให้นายซูวิทช์กลายเป็นคนดัง และมีโอกาสทางการเมืองเนื่องจากเกิดกระแสในสังคมที่คนให้ความสนใจความเคลื่อนไหวของนายซูวิทช์อย่างมาก

นอกจากการชูประเด็นข่าวสารของสื่อมวลชนแล้ว ยังมีอีกหนึ่งแนวคิดที่เรียกได้ว่าเป็นการกำหนดวาระข่าวสารในระดับคุณลักษณะของประเด็นอีกอย่างหนึ่ง แต่สร้างผลกระทบได้ลึกซึ้งกว่า (Cappella และ Jamieson, 1997 quoted in Gerald M. Kosiki 2002 : 75) เรียกว่า การสร้างกรอบการรับรู้เนื้อหาข่าวสาร (Framing) ซึ่งเป็นเหมือนการบอกประชาชนให้ "ต้องคิดอย่างไร" (How to think about) เกี่ยวกับบุคคล เหตุการณ์ ตลอดจนประเด็นต่างๆ

การสร้างกรอบการรับรู้เนื้อหาข่าวสาร (Framing)

Norris, Kern, Just (2003 : 11-12 อ้างถึงใน สุกัญญา สุตบรรทัด, 2549 : 18) กล่าวถึงทฤษฎีการสร้างกรอบหรือกำหนดกรอบ (Framing Theory) ว่า ชาวทุกวันนี้จำนวนมากที่ถูกเอา "เข้ากรอบ" โดยอาศัยบริบทกว้างๆ หรือหยาบๆ ที่นักข่าวมีอยู่เกี่ยวกับเรื่องนั้น และนักข่าวคือผู้ที่นำเอา concepts หลักๆ, สำนวนเฉพาะบริบทนั้น และภาพหรือสัญลักษณ์ในบริบทนั้นมาใช้เพื่อเน้นย้ำวิธีการอธิบายเหตุการณ์ที่กำลังพัฒนาไปอย่างเป็นขั้นตอน หัวใจของการ "เข้ากรอบ" คือการเลือกที่จะเสนอข้อมูลหนึ่งมากกว่าอีกข้อมูลหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดการอธิบายความด้านเดียวโดยไม่รู้ตัว

การสร้างกรอบการรับรู้เนื้อหาข่าวสารถูกใช้อย่างแพร่หลายในสาขาสังคมวิทยาและจิตวิทยา โดยมีแนวคิดที่สร้างและพัฒนาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรมให้สามารถสังเกต (Observed) และวัดได้ (Measured) ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับกรอบในทางการสื่อสารมวลชนจะถูกมองใน 2 ลักษณะ คือ กรอบในฐานะที่เป็นตัวสร้างข่าว หรือนำเสนอข่าว (Presenting News) และกรอบในฐานะที่เป็นตัวทำความเข้าใจกับข่าว (Comprehending News) แนวคิดทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวจึงจำแนกออกได้เป็นกรอบของสื่อ หรือกรอบของข่าว (Media or News Frame) กับกรอบของผู้รับสาร หรือกรอบของปัจเจกบุคคล (Audience or Individual Frame) (ฟารีดา เตชะวรินทร์เลิศ, 2548 : 19)

กรอบของสื่อ หรือกรอบของข่าว

กรอบของข่าวคือโครงสร้างข่าวที่ได้รับการจัดระเบียบด้วยวิธีการต่างๆโดยสื่อ ทั้งนี้เพื่อใช้ในการนำเสนอมุมมอง หรือทัศนคติที่มีต่อข่าว รวมทั้งกรอบของข่าวอาจจะเป็นแก่นเรื่อง (Theme) หรือรูปแบบ (Style) ที่ถูกใช้เพื่อทำให้เรื่องนั้นดึงดูดใจผู้อ่าน และอาจจะส่งผลกระทบต่อความคิดตัดสินใจในประเด็นต่างๆของผู้อ่านทั้งในทางตรงหรือทางอ้อมได้ เช่นที่ Tankard และคณะ (1991, เรื่องเดียวกัน) กล่าวว่า สื่อจะกำหนดกรอบในการตีความประเด็นทางสังคม การกำหนดกรอบขององค์กรข่าวก็คือการจัดระเบียบความคิดสำคัญเกี่ยวกับเนื้อหาข่าวที่นำเสนอเสียใหม่ ให้สอดคล้องกับบริบทและชี้ให้เห็นว่าประเด็นข่าวคืออะไร โดยใช้วิธีการเลือกสรร (Selective) การเน้นย้ำ (Emphasis) การตัดออก (Exclusion) และการชี้แจงรายละเอียด (Elaboration) “ซึ่งในบางครั้งก็จะสะท้อนออกมาผ่านกลไกต่างๆของการเขียน เช่น พาดหัวข่าว (Headlines) ความนำ (Leads) การยกบางคำพูดมาเน้น (Pull Quotes) หรือการใช้ย่อหน้าสำคัญ (Nut graphs)”

สื่อสร้างกรอบเพื่อกำหนดใจความสำคัญของเหตุการณ์และประเด็นที่นำเสนอเพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ชมนำกรอบที่สื่อสร้างขึ้นมามีส่วนมาใช้ในการตีความ พูดคุย ถกเถียง หรืออภิปรายกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งนี้เพราะกรอบของสื่อเป็นความคิดหลัก หรือเค้าโครง (Story Lines) ที่ให้ความหมายของเหตุการณ์ที่นำเสนอ โดยจะชี้แนะเราว่าควรจะได้เถียงเกี่ยวกับอะไร และอะไรคือใจความหรือจุดสำคัญของประเด็น

Entman (1993, เรื่องเดียวกัน) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของกรอบของสื่อ ได้แก่ การเลือก (Selection) และการทำให้โดดเด่น (Salience) ซึ่งคำว่าโดดเด่นในที่นี้ก็คือการทำให้ส่วนนั้นๆของข้อมูลสามารถสังเกตเห็นได้ง่ายขึ้น มีความหมายลึกซึ้ง และน่าจดจำมากขึ้น (More noticeable meaningful or memorable) ในสายตาของผู้รับสาร

ส่วนของตัวบทนั้นสามารถทำให้โดดเด่นได้ด้วยรูปแบบของการจัดวาง (Placement) การทำซ้ำ (Repetition) หรือการใช้สัญลักษณ์ที่คุ้นเคย (Familiar Symbols) ซึ่งการวางกรอบก็คือการเลือกบางแง่มุม หรือบางลักษณะของความเป็นจริงที่ถูกรับรู้มาทำให้เด่นชัดขึ้นในตัวบทของการสื่อสาร ในวิถีทางที่จะสนับสนุนให้เกิดการนิยามปัญหาเฉพาะ (To promote a particular problem definition) การตีความสาเหตุ (Causal Interpretation) การประเมินทางศีลธรรม (Moral Evaluation) และ/หรือแนะนำแนวทางแก้ไขต่อประเด็นนั้นๆ (Treatment recommendation for the item described)

อย่างไรก็ตาม Entman ย้ำว่า แม้ว่าเนื้อหาบางส่วนที่นำเสนอไปจะไม่ได้เป็นส่วนที่ถูกทำให้โดดเด่น แต่ก็อาจจะมีโดดเด่นขึ้นมาได้ด้วยตัวของมันเอง หากสามารถเข้ากับระบบความเชื่อของผู้รับ

สารได้ดี ในทางกลับกันความคิดที่ถูกเน้นนั้นก็อาจจะยากที่ผู้รับสารจะรับรู้ ติความ และจดจำได้เช่นกัน ถ้าไปหักล้างความเชื่อที่ผู้รับสารมีอยู่ สรूपก็คือขึ้นอยู่กับฐานความคิดของผู้รับสารด้วย

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากความโดดเด่นนี้เป็นกระบวนการที่กระทำร่วมกันระหว่างผู้รับสารกับตัวบท การมีอยู่ของกรอบในตัวบทนี้จึงไม่ได้รับประกันความมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้รับสารอย่างเต็มที่ อาจกล่าวได้ว่า Entman กำลังประนีประนอมอิทธิพลของกรอบของสื่อโดยใช้กรอบของผู้รับสารมาอธิบายนั่นเอง

Everette E. Dennis and John C. Merrill (1996 : 125 อ้างถึงใน นรินทร์ นำเจริญ 2549 : 8) ชี้ให้เห็นว่า หากย้อนกลับไปดูว่าผู้สื่อข่าวหรือบรรณาธิการเป็นตัวแทนของใคร ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่เราทราบดีอยู่แล้วก็คือ พวกเขาเป็นตัวแทนของชนชั้นกลาง พวกเขามีการศึกษาในกรอบหนึ่ง มีเสรีภาพทางการเมืองที่มากกว่า ถูกเลี้ยงดูและอบรมมากับกรอบความคิดแบบคนชั้นกลาง พวกเขาไม่ใช่ตัวแทนของผู้อ่านทุกกลุ่ม และไม่สามารถทำตัวเป็นผู้แทนของคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ฐานคิดที่ผู้สื่อข่าวหรือบรรณาธิการใช้ในการประมาณความจริงของสิ่งที่รับรู้ จึงเป็นฐานคิดแบบคนชั้นกลาง และจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ประเด็นที่ถูกเลือกหรือถูกกำหนดความหมาย จึงเป็นประเด็นที่ถูกครอบงำด้วยวิธีคิดแบบคนส่วนน้อยที่มีอำนาจและมีโอกาสเข้าถึงสื่อได้มากกว่า

กรอบของผู้รับสาร หรือกรอบของปัจเจกบุคคล

Goffman, E. (อ้างถึงใน ฟารีดา เตชะวรินทร์เลิศ, 2548 : 21) กล่าวว่า เมื่อประชาชนจะทำการตีความสิ่งที่เกิดขึ้นรอบโลก พวกเขาจะต้องทำผ่านกรอบ หรือแบบแผนการตีความ (Schemata of Interpretation) ที่พวกเขามี เพราะกรอบคือ "การจัดการกับประสบการณ์" หรือเรื่องราวต่างๆที่เราพบเจออยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน เป็นกระบวนการสำรวจและทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ กรอบจะช่วยให้บุคคลสามารถวางตำแหน่ง (Locate) รับรู้ แยกแยะ (Identity) หรือให้ชื่อ (Label) กับเหตุการณ์นั้นได้ ทั้งนี้คนเราทุกคนจะทำการประเมินคุณค่า (Values) และสร้างแง่มุมที่ใช้ในการมอง (Perspectives) โลกใบนี้ ซึ่งแน่นอนว่าแต่ละคนจะมีการมองที่แตกต่างกันออกไป เพราะเรามี "กรอบอ้างอิง" (Frame of Reference) ที่แตกต่างกัน

ดังนั้นผู้สื่อข่าวในฐานะที่เป็นบุคคลหนึ่ง จึงย่อมจะมีกรอบของปัจเจกบุคคลอยู่ด้วยเช่นกัน และกรอบของบุคคลที่มีสถานภาพเป็นผู้สื่อข่าวในสังคมนี้เองที่เป็นที่มาสำคัญในการสร้าง "กรอบของสื่อ" ให้แก่สังคมนั้นๆต่อไป (เรื่องเดียวกัน)

อิทธิพลของการสร้างกรอบการรับรู้เนื้อหาข่าวสาร

Entman อธิบายว่านักหนังสือพิมพ์จะเลือกกรอบในการตีความข่าวที่เด่นเพื่อให้ผู้อ่านนำไปใช้ตีความ และอภิปรายเหตุการณ์สาธารณะ การกำหนดกรอบของสื่อหรือกรอบของข่าวจะทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไม่มี ความหมาย และไม่เป็นที่สังเกตเห็น (Meaningless and Nonrecognizable happenings) เปลี่ยนไปเป็นเหตุการณ์ที่สามารถสังเกตเห็นได้ (A Discernible) ดังนั้นนักหนังสือพิมพ์จึงใช้ประโยชน์ โดยการสร้างกรอบที่เด่นบนข่าวเพื่อกำหนดขอบเขตการตีความของผู้รับสารให้เป็นไปตามทิศทางที่ตนกำหนด

จากแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างกรอบการรับรู้ข่าวสาร กาญจนา แก้วเทพ (2545 : 267-268) ชี้ให้เห็นว่าสื่อมวลชนเป็นสถาบันสำคัญที่จัดวางรูป (Structure) ความเป็นจริงทางสังคมรอบๆตัวเรา ทำให้มีการศึกษาว่า กรอบแห่งความเป็นจริงแบบไหนที่สื่อมวลชนได้วางล้อมรอบตัวคน เช่น เมื่อใช้เกณฑ์ว่าเนื้อหาของสื่อมวลชนจะมีลักษณะ "เห็นด้วยกับระเบียบสังคมที่มีอยู่" (Pro-Social) หรือมีลักษณะ "ชวนให้ต่อต้านสังคม" (Anti-Social) ผลจากการวิเคราะห์ทุกครั้งจะพบอยู่เสมอว่า โดยส่วนใหญ่แล้วสื่อจะนำเสนอเนื้อหาที่เห็นด้วยมากกว่าจะต่อต้านสังคมเพื่อสร้างความเป็นจริงว่า "ถึงจะมีข้อบกพร่องหรือปัญหาอะไร แต่สังคมก็ยังสามารถรับได้" ...และผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อมวลชน เช่น การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์มักพบว่า เนื้อหาที่ถูกใช้สร้างคลังแห่งความรู้ของคนในสังคมนั้นมักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เริ่มตั้งแต่เรื่องที่จะนำเสนอมักจะเป็นเรื่องเดียวกัน ใช้แหล่งข่าวเดียวกัน เนื้อหาข่าวที่รายงานก็คล้ายๆกัน รวมทั้งวิธีการให้ข้อสรุปก็ยังคงคล้ายคลึงกันอีกด้วย ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดแบบแผนที่เป็นไปในทางเดียวกันหมด ที่เรียกว่าอคติเชิงโครงสร้าง (Structural Bias)

งานวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การใช้พื้นที่ข่าวหน้า 1 ของแหล่งข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน" นี้จึงใช้แนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร การชูประเด็นข่าวสาร และการกำหนดกรอบในการตีความข่าวสารเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจท่าทีและมุมมองในการนำเสนอของสื่อ ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงการประกอบสร้างความหมายให้กับแต่ละเหตุการณ์ในการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและมติชน

การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Construction of Social Reality)

การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมอยู่ในทุกขั้นตอนการทำงานของสื่อมวลชน ตั้งแต่การประเมินคุณค่าข่าวว่าเหตุการณ์ใดเป็นข่าวหรือไม่เป็นข่าว การเลือกเน้นบางประเด็นและละเลยประเด็นอื่น การเรียบเรียงและนำเสนอข่าวด้วยมุมมองในกรอบของนักข่าว ส่งผลให้ความจริงบางเรื่องกับความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาขึ้นมานั้นแตกต่างกัน

กระบวนการประกอบสร้างความเป็นจริงโดยการรายงานข่าว ใช้แนวคิดเชิงสังคมวิทยาในการอธิบายได้ 2 แนวคิด คือ (อรัญญา มิ่งเมือง, 2534 : 9-10 อ้างถึงใน อมรรัตน์ เรืองสกุล, 2541 : 4)

แนวคิดแรก เป็นแนวคิดสังคมวิทยาเชิงประเพณีดั้งเดิม (Tradition Sociologies) ที่มองว่าข่าวเป็นผลผลิตของกระบวนการประกิด ความเป็นจริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกในสังคมนั้นๆ เป็นผู้สร้างขึ้นและเป็นที่ยอมรับหรือเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปในสังคมนั้นๆ นักข่าวก็เป็นสมาชิกของสังคมด้วย ในฐานะที่เป็นผลผลิตของสังคม (Social Product) แต่ในขณะเดียวกันนักข่าวและบรรณาธิการข่าว ก็เป็นผู้สร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social Actor) ด้วยเช่นกัน โดยการนำเสนอเรื่องราว และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในรูปของข่าว เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้ (เกียรติยา ธรรมวิภักดิ์, 2544) โครงสร้างของสังคมจึงเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐาน และทัศนคติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อคนในสังคมและบรรทัดฐานของงานอาชีพ โดยกล่อมเกลาผู้ทำข่าวให้แสวงหา เลือกรายละเอียดและเผยแพร่เรื่องราวที่คิดว่าน่าสนใจและสำคัญ ซึ่งโครงสร้างสังคมเป็นตัวกำหนดความหมายของข่าว หากโครงสร้างสังคมและสถาบันต่างๆ ของสังคมเปลี่ยนแปลง ความหมายของข่าวก็จะเปลี่ยนแปลงตาม ข่าวจึงเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนสังคม

แนวคิดที่สอง แนวคิดของสังคมวิทยาเชิงอธิบายความหมาย (Interpretive Sociologies) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมของผู้ทำข่าว และองค์กรข่าว มากกว่าบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งบรรทัดฐานของสังคมมิได้เป็นตัวกำหนดความหมายของข่าว คุณค่าของข่าวเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยผู้สื่อข่าวเป็นผู้กำหนดความหมายของข่าวและลักษณะของเหตุการณ์ให้ปรากฏออกมาในรูปต่างๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นเพียงวัตถุดิบของข่าว และได้ถูกนำมาผ่านการอธิบายความหมายและกำหนดความหมายหลายชั้นตอน ข่าวจึงมิได้สะท้อนสังคม แต่ทำให้คนเราได้รับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน จึงกล่าวได้ว่า ข่าวไม่ใช่ความจริง แต่ข่าวคือกระบวนการในการสร้างความจริง โดยผู้สื่อข่าวเมื่อเห็นเหตุการณ์ก็นำเอากระบวนการทางภาษามาใช้ในการประดิษฐ์จำลองเหตุการณ์ที่ตนพบเห็นนั้นขึ้นมาใหม่เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ออกไป

ข่าวจึงเป็นเรื่องของอำนาจ ด้วยเหตุที่ว่าผู้ที่มีอำนาจในการเข้าถึงสื่อที่มากกว่าย่อมเป็นผู้ที่สามารถใช้สื่อเพื่อกำหนดความหมายของสิ่งต่างๆ ในการตอบสนองซึ่งผลประโยชน์ของตนเองได้มากกว่า (นรินทร์ นำเจริญ, 2549 : 478)

Saussure อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง "ภาษา" กับสิ่งที่เรียกว่า "ความเป็นจริง" ว่าภาษาทำให้มนุษย์สามารถจัดระบบ (Organize) สร้าง (Construct) และเป็นเครื่องมือ (Instrument) ให้มนุษย์สามารถเข้าสู่ความเป็นจริงได้ โดย Stuart Hall ได้อธิบายขยายความต่อไปว่า แท้จริงแล้วไม่มีสิ่งที่เรียกว่า "ความเป็นจริง" จนกว่าจะมีผู้ "สร้าง" ขึ้นมา ดังนั้นจึงไม่มีความเป็นจริงของคนดีและคนชั่ว จนกว่าสื่อมวลชนจะใช้ภาษาของสื่อสร้างขึ้นมา ซึ่งในขั้นตอนแรกสื่อมวลชนจะสร้างความเป็นจริง (Social

Construction of Reality) ของกลุ่มบุคคลขึ้นมาและหลังจากสร้างความเป็นจริงแล้ว ขั้นตอนต่อมาก็คือ การเผยแพร่ ถ่ายทอดความเป็นจริงที่สื่อมวลชนสร้างขึ้นแก่ผู้รับสาร ดังนั้นผู้รับสารจึงมิใช่ผู้ทำหน้าที่ ส่งผ่านข่าวสาร (Transmitter) เท่านั้น หากแต่เป็น "ผู้ที่ได้เข้ารหัส" (Encode) ข่าวสารที่ส่งไปด้วย ทำให้ การส่งสารนั้นผู้ส่งสารได้ส่ง 2 อย่างไปพร้อมๆกัน อย่างแรกคือ ข่าวสาร และอีกอย่างหนึ่งคือ การติดตั้ง รหัสการถอดความหมายจากสารไปให้ผู้รับด้วย ซึ่งข่าวสารถือเป็นความจริงประเภทหนึ่ง ดังนั้น ข่าวสารที่เกิดขึ้นเองจึงไม่มี จะมีก็แต่ข่าวสารที่ถูกสร้างขึ้นเท่านั้น และทั้งในกระบวนการสร้างข่าวสารและ กระบวนการรับข่าวสารล้วนแล้วแต่ดำเนินไปอย่าง Active และมีการตีความสอดแทรกอยู่ตลอดเวลา (กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการสร้างความหมายนี้ในการวิเคราะห์หาความหมายแฝงที่อยู่ในแต่ละองค์ ประกอบของเหตุการณ์และรูปแบบการนำเสนอข่าว ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นหนังสือพิมพ์ประกอบสร้าง ความหมายในแต่ละกรณีข่าวอย่างไร

การเล่าเรื่อง (Narration)

การทำงานของนักหนังสือพิมพ์นั้น หากดำเนินตามปรัชญาหลักของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เรื่อง ของความเป็นกลาง (Objectivity) หนังสือพิมพ์ต้องมีหน้าที่ในการขุดค้นสืบหาความจริง (Truth) เพื่อนำมาเปิดเผย ยิ่งความจริงหายากแค่ไหน ยิ่งต้องทำการสืบสวนหรือเจาะข่าวให้ลึกซึ้งมากขึ้นเท่านั้น แต่ในอีกแง่หนึ่งของคุณสมบัติข่าวนั้นมีความเป็นมาจากธรรมเนียมประเพณีเก่าๆของการเล่าเรื่องดังที่ Darnton (1975 อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริภายะ และ กาญจนา แก้วเทพ, 2531 : 205-206) ตั้งข้อสังเกตว่า แนวความคิดของเราที่มีต่อข่าวนั้นเป็นผลมาจากวิธีการแบบเก่าๆในการเล่าเรื่องนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้บ่อยครั้งว่า ทิศทางการรายงานข่าวจึงมีความโน้มเอียงที่จะออกมาในรูปแบบของการบอกเล่าที่มีตัวละครทั้งตัวหลักและตัวรอง มีเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงกันเป็นตอนๆ มีพระเอกมีผู้ร้าย มีตอนเริ่มต้น ตอนกลางๆ และตอนจบ มีการให้สัญญาณเวลาจะถึงจุดหักมุมที่น่าระทึกใจ มีการใช้ พล็อตเรื่องที่คุ้นเคย เป็นต้น

อดิสาวงศ์ลักษณะพันธ์ (2542 : 22) อธิบายว่า การเล่าเรื่อง (Narration) หมายถึง การ บรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นเอง ซึ่งบุคคลหนึ่งนำไปถ่ายทอดยังอีกบุคคล หนึ่งโดยอาศัยภาษาพูด ภาษาเขียน หรือแม้แต่ภาษาสัญลักษณ์ ใช้เป็นสื่อในการเล่าเหตุการณ์เรื่อง ราวดังกล่าว ดังนั้นเมื่อสื่อใดก็ตามที่มีบทบาทในการรายงานเหตุการณ์ ก็สามารถที่จะนำเอาวิธีการ ของการเล่าเรื่องมาใช้เพื่อถ่ายทอดเหตุการณ์ได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ รูปแบบของการเล่าเรื่องก็ยังสามารถ

กระทำได้ในหลายลักษณะ ยกตัวอย่างเช่น การเล่าเรื่องในนวนิยาย เรื่องสั้น ประวัติศาสตร์ ละคร อัตชีวประวัติ และรวมถึงการรายงานข่าว เป็นต้น

การศึกษาเกี่ยวกับ “การเล่าเรื่องในข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย” ของอดิสา พบว่าหนังสือพิมพ์มีแนวโน้มการนำเสนอไปตามแบบแผนการเล่าเรื่อง โดยมีการกำหนดแก่นเรื่องขึ้นมาเป็นแนวทางในการรายงานข่าว อีกทั้งยังพบว่ามีการให้สถานภาพบุคคลในข่าวเหมือนเป็นตัวละครที่ทำให้เรื่องราวของข่าวสามารถดำเนินไปได้อย่างมีอรรถรส นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้ภาษาในการรายงานข่าวมีผลต่อการสร้างภาพและสร้างความหมายให้กับข่าวอีกด้วย

อมรรัตน์ เรื่องสกุล (2541 : 6-7) ตั้งข้อสังเกตว่าในสังคมไทยปัจจุบัน ผู้สื่อข่าวเริ่มให้ความสนใจวิธีการเขียนข่าวมากขึ้น แนวคิดและลักษณะการรายงานข่าวที่เน้นการเสนอข้อเท็จจริงแบบตรงไปตรงมาปรับเปลี่ยนไป เราจะพบว่าข่าวที่ปรากฏในหน้า 1 หนังสือพิมพ์รายวันนั้นจะมีมิติมากขึ้น มีเทคนิค วิธีการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจของผู้รับสารให้ติดตาม...และเมื่อมีการแข่งขันทางการรายงานข่าวระหว่างสื่อด้วยกันเอง ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องปรับลีลาในการเขียนข่าวให้มีสีสัน ชวนติดตามอ่านมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ต่างก็อาศัยเทคนิคการเล่าเรื่องมาใช้เพื่อสร้างความน่าสนใจแทบทั้งสิ้น

ในการศึกษาของอมรรัตน์เรื่อง “การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน” พบว่า รูปแบบของการเล่าเรื่องในข่าวเชิงสาระ และข่าวสนองอารมณ์ที่มีเหตุการณ์ข่าวเดียวกันของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และมติชน ต่างก็มีส่วนที่คล้ายคลึง และแตกต่างกัน ซึ่งไทยรัฐนิยมที่จะใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบเสมือนดำเนินอยู่จริงมากกว่าสรุปความ การเล่าเรื่องแบบนี้ทำให้มองเห็นว่า ไทยรัฐยังใช้รูปแบบการเล่าเรื่องในลักษณะเร้าความสนใจผู้อ่าน ให้สีสันบรรยากาศของเหตุการณ์มากกว่ามติชนที่นิยมเล่าเรื่องแบบสรุปความ ทั้งนี้ยังพบอีกว่า ไทยรัฐใช้กลวิธีการนำเสนอแบบขยายความหรือใส่สีสันเหมือนเวลาเล่านิทาน (performative) มากกว่ามติชนที่ใช้รูปแบบการสาริตหรือแสดงข้อเท็จจริง (constative) และไทยรัฐก็ยังยืนอยู่บนการสร้างความหมายนอกบริบทเดิมและให้สีสันในข่าวมากกว่ามติชน

รัตนา ประยูรรักษ์ (2545) ศึกษาเรื่อง “การประกอบสร้างความเป็นจริง และการตัดสินผู้ตกเป็นข่าวด้วยการเล่าเรื่องในหนังสือพิมพ์” พบว่า การนำเสนอข่าวมีการประกอบสร้างความจริงในเชิงตัดสินผู้ตกเป็นข่าวทุกกรณี ด้วยวิธีการบรรยายเรื่อง ได้แก่ จาก ตัวละคร บทพูด และการกระทำ มีการจัดโครงเรื่องโดยได้จากการเลือกนำเสนอเหตุการณ์ และการร้อยเรียงเรื่องให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ จนทำให้เกิดความคิดรวบยอดต่อผู้ตกเป็นข่าวในกรณีนั้นๆ ในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจ

อธิบายปัจจัยที่ทำให้เกิดการประกอบสร้างดังกล่าวได้ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าชาว ธรรมเนียมปฏิบัติ ในการนำเสนอข่าว การอิงอยู่กับแหล่งข่าวเพียงไม่กี่แหล่ง และปัจจัยเชิงวารสารศาสตร์อื่นๆ

การศึกษาทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม การสร้างความหมาย ทฤษฎีสัญญา และแนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่องในข่าวนี้ ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์การประกอบสร้าง ความหมายที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอข่าวแต่ละกรณีของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและมติชน

บทบาทหน้าที่และผลกระทบจากสื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีบทบาทในการหล่อหลอมสังคมและพฤติกรรมของคนใน สังคม สื่อมวลชนจึงถูกคาดหวังให้ผลิตและเผยแพร่ข่าวสารสาธารณะ ซึ่งหมายถึง การเปิดโอกาสให้ ข่าวสารสาธารณะจากทุกสถานที่และทุกบุคคลได้เปิดเผยสู่สาธารณชนในสถานที่และเวลาอย่างกว้าง ขวางและรวดเร็วที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ (สมควร กวียะ, 2539)

ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ (2531) อธิบายถึงบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อภารกิจ ทางสังคมว่าจากประวัติศาสตร์หนังสือพิมพ์และทฤษฎีทางสังคมของหนังสือพิมพ์ ได้ให้หลัก ฐานข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับภารกิจของสื่อมวลชน ซึ่งดูเหมือนว่าทฤษฎีการเมืองในแนวประชาธิปไตยจะเป็น แหล่งข้อมูลที่เก่าแก่ที่สุดและหลักฐานมากที่สุดเกี่ยวกับสิ่งที่หนังสือพิมพ์ได้ทำให้กับสังคม และดู เหมือนว่าเรื่องของการเมืองที่ปราศจากหนังสือพิมพ์จะเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

สมควร กวียะ (2539) ได้อธิบายถึง ทฤษฎีสื่อมวลชนประชาธิปไตย (democratic-participant theory) ไว้ว่า จากข้อคิดของคณะกรรมการแม็กไบรด์ที่องค์การยูเนสโกตั้งขึ้นมาเพื่อศึกษาปัญหาการ ศึกษาของโลก และจากข้อเขียนของเดนิส แมกควอล (Denis McQuail) รวมทั้งประสบการณ์ในประเทศไทย พบข้อสรุปว่า สื่อมวลชนประชาธิปไตยควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นสื่อมวลชนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งสาร มิใช่เป็นเพียงผู้รับสารเท่านั้น
2. มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารที่มีความหลากหลายมากกว่าที่เป็นอยู่
3. มีการขยายขอบเขตและคุณภาพของความมีส่วนร่วมจากประชาชนหรือจากสังคมออกไป

อย่างกว้างขวาง

4. มีการตอบสนองความต้องการของพลเมืองแต่ละคน ตลอดจนชุมชนขนาดเล็ก และชน กลุ่มน้อยในด้านสิทธิการรับรู้ และสิทธิการสื่อสาร (right to know and right to communicate) และ สิทธิในการโต้ตอบ (right to reply)

จะเห็นได้ว่าบทบาทของสื่อมวลชนในการเป็นพื้นที่สาธารณะนั้นก่อให้เกิดการต่อสู้ต่อรองทางอุดมการณ์ (Ideology struggle) เพื่อต่อต้านการครอบงำทางความคิดของชนชั้นผู้มีอำนาจในสังคมตามแนวคิดของกลุ่ม Hegemonic Theory of Media (กาญจนา แก้วเทพ, 2545)

นักคิดหลักของกลุ่มทฤษฎี Hegemonic คือ L.Althusser นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส และ A.Gramsci นักวิชาการชาวอิตาลี โดยเฉพาะ Gramsci นั้นได้นำมุมมองแบบทฤษฎีวิพากษ์ไปจับประเด็นวัฒนธรรม ทำให้มองเห็นว่าวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นพลวัต (dynamic) ที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในสังคมหนึ่งๆ วัฒนธรรมมิได้มีอยู่เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น หากแต่มีอยู่หลายๆ วัฒนธรรมที่ล้วนต่อสู้ชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคมอยู่ตลอดเวลา

แนวคิดเรื่อง Hegemony นี้ Gramsci เป็นผู้ที่น่าเอามาใช้ โดยได้ใช้ใน 2 ปริมาณวล คือ Political hegemony อันหมายถึงความถึงการสถาปนาระบบการเมืองระบบหนึ่งให้กลายเป็นระบบหลักของสังคม และทำให้รูปแบบอื่นๆ ถูกถือว่าไม่มีความชอบธรรม ส่วน Cultural hegemony เปลี่ยนมิติมาเป็นด้านวัฒนธรรม อันหมายถึงการสถาปนาระบบความคิด ระบบอุดมการณ์ ระบบวัฒนธรรมอันหนึ่งให้เป็นระบบคิดหลักและวัฒนธรรมหลักของสังคม และกีดกันระบบคิดอื่นๆ วัฒนธรรมแบบอื่นๆ ให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรมไป ซึ่งกลยุทธ์ของการ hegemony นี้ก่อให้เกิดกระบวนการต่อสู้และต่อต้านการครอบงำอยู่ด้วยเสมอ

ในการทำงานของสื่อมวลชน อาจก่อให้เกิดผลกระทบทั้งที่สื่อตั้งเป้าหมายไว้ (intended consequence) หรือที่ไม่ได้ตั้งใจ (unintended consequence) 4 ระดับ จากระดับย่อยไปสู่ระดับใหญ่ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547 : 558-559) คือ

1. ระดับปัจเจกบุคคล ผลกระทบที่เกิดกับปัจเจกบุคคล ได้แก่ ด้านความนึกคิด (cognition) เช่น ความรู้ (knowledge) และความเห็น (opinion) ด้านความรู้สึก (affection) เช่น ทศนคติ ซึ่งหมายถึงความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และด้านพฤติกรรม (behaviour) ตัวอย่างเช่น การที่เด็กและเยาวชนรับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งมากเกินไป (heavy user of mass media) จนทำให้ขาดการติดต่อสื่อสารกับบุคคลและโลกภายนอก และอาจนำไปสู่การถูกสื่อครอบงำได้โดยง่าย

2. ระดับกลุ่มหรือองค์กร เช่น ดนตรีและรายการบันเทิงต่างๆ มีอิทธิพลต่อการสร้างวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มเด็กและวัยรุ่น หรือการโฆษณาโทรศัพท์มือถือทำให้คนรุ่นใหม่ในวัยทำงานติดโทรศัพท์และนิยมสื่อสารกันด้วยภาษาภาพผสมกับถ้อยคำสั้นๆ

3. ระดับสถาบันทางสังคม เช่น การเสนอข่าวในเชิงลบเกี่ยวกับพระสงฆ์บ่อยๆ ทำให้สถาบันศาสนาได้รับผลกระทบจนอาจนำไปสู่การปฏิรูปสถาบันสงฆ์

4. ระดับสังคมและวัฒนธรรม เช่น การจัดงานประกวดนางงามและการเสนอเป็นข่าวใหญ่อย่างต่อเนื่อง เป็นการตอกย้ำค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงในเรื่องรูปเป็นทรัพย์ เรื่องผู้หญิงเป็นสินค้าทางเพศ เท่ากับเป็นการสนับสนุนให้ธำรงสภาพสังคมชายเป็นใหญ่ ค่านิยมการมีเมียน้อย การเที่ยวโสเภณี ไปจนถึงการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับผลกระทบทั้ง 4 ระดับว่า ผลกระทบที่เกิดอาจกระทบต่อเนื่องจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งด้วยเสมอ เนื่องจากผลในระดับย่อยจะมีการสะสมไปสู่ผลในระดับใหญ่และในวงกว้างเมื่อระยะเวลาผ่านไปนานๆ เช่น การเสนอข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการบ่อยๆ สังคมจะสะสมความรู้เกี่ยวกับกระบวนการคอร์รัปชัน และนำไปสู่การตรวจสอบหน่วยราชการมากขึ้น ตลอดจนสนับสนุนกระบวนการปฏิรูปการเมือง เป็นต้น

จากการศึกษาเรื่อง "การร้องทุกข์ผ่านสื่อมวลชนในช่วงเปลี่ยนผ่านคณะรัฐบาล จากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สู่อำนาจรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (พฤศจิกายน 2533-พฤษภาคม 2534)" โดย กฤษณ์ ทองเลิศ (2535) พบว่า กระบวนการนำเสนอเรื่องร้องทุกข์ของสื่อหนังสือพิมพ์เป็นการนำเสนอทั้งเรื่องร้องทุกข์และคำชี้แจงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ในขั้นตอนการคัดเลือกนำเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ สื่อมวลชนต้องคำนึงถึงบริบทต่างๆ ที่นำเสนอ ได้แก่ ความเป็นเจ้าของกิจการ (Ownership) วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน เงื่อนไขภายในองค์กร ทศนคติและค่านิยมส่วนบุคคลของสื่อมวลชนเอง ด้วย รวมทั้งบริบทภายนอกองค์กรสื่อซึ่งทำให้การคัดเลือกเรื่องราวร้องทุกข์ต้องคำนึงถึงบริบททางการเมืองการปกครองตลอดจนบริบททางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวร้องทุกข์นั้นๆ ด้วย

ในส่วนผลกระทบจากการนำเสนอเรื่องร้องทุกข์ผ่านสื่อมวลชนนั้น ส่วนหนึ่งได้รับการตอบกลับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของพฤติกรรม เช่น การเร่งลงมือปฏิบัติตามคำร้องทุกข์ การหยุดยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ขณะที่บางกรณีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบแล้วพบว่า เป็นเรื่องที่ไม่มีความจริง ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ (Social Conflict) ซึ่งมักเป็นกรณีของปัญหาการประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ

การวิจัยของ สราวุธ ยหะกร (2541) ในหัวข้อ "การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไทยรายวันในเชิงบทบาททางเศรษฐกิจในภาวะวิกฤต (พ.ศ.2539-2540)" โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และมติชน พบว่า ในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ การนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ข่าว คอลัมน์ รายงานข่าว สกู๊ป บทบรรณาธิการและบทความมีจำนวนน้อยกว่าในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจขึ้นแล้ว สะท้อนให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาหรือภาวะวิกฤตที่กำลังจะเกิดขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรง

ในส่วนของการแสดงบทบาทหน้าที่ในด้านต่างๆ พบว่า หนังสือพิมพ์แสดงบทบาทหน้าที่ในด้านการให้ข่าวสารข้อมูลมากกว่าบทบาทด้านอื่น โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันมากกว่าการเตือนภัยวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น

ผลจากการทำหน้าที่ที่ไม่พึงประสงค์ของหนังสือพิมพ์ในการเสนอเนื้อหาข่าวเศรษฐกิจซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าการทำหน้าที่ที่พึงประสงค์กลับส่งผลกระทบต่อนเสถียรภาพทางสังคมและความแตกตื่นของสังคม โดยเกิดจากการพาดหัวข่าวรุนแรงเกินจริง แสดงความก้าวร้าวด้วยการใช้คำหยาบพาดหัวข่าว มีการนำเสนอข่าวลือจึงยิ่งสร้างความตื่นกลัวให้กับสังคมในวงกว้าง

งานวิจัยเรื่อง "บทบาทหนังสือพิมพ์กับการพึ่งพาข่าวสารของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการสร้างเขื่อนปากมูล" ของ อธิระพล อ้นมัย (2543) โดยศึกษาด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ 9 ชื่อฉบับเป็นระยะเวลา 1 ปี และการสัมภาษณ์กลุ่มแกนนำผู้ชุมนุม กลุ่มผู้สนใจปัญหาการชุมนุมครั้งนี้ และนักหนังสือพิมพ์ พบว่า การนำเสนอข่าวเน้นเหตุการณ์ความขัดแย้งและการต่อต้านเขื่อน ซึ่งมีทิศทางข่าวเป็นลบต่อรัฐบาลและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ขณะที่กลุ่มแกนนำผู้ชุมนุมและกลุ่มผู้สนใจปัญหาการชุมนุมครั้งนี้วิเคราะห์ว่า หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับข่าวการชุมนุมค่อนข้างน้อย และข่าวบางส่วนบิดเบือนข้อเท็จจริง หรือไม่ทำให้ความจริงปรากฏซึ่งอาจมาจากจุดยืนและจริยธรรมต่อผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ผนวกกับความสามารถในการประเมินคุณค่าข่าวและการตีความเหตุการณ์ของนักหนังสือพิมพ์มีขีดจำกัด อีกทั้ง อิทธิพล ผลประโยชน์ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ตลอดจนยุทธศาสตร์การชุมนุมเป็นอุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติของนักหนังสือพิมพ์ที่มองการชุมนุมครั้งนี้ว่ามีคุณค่าความเป็นข่าวน้อย และเห็นว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นประจำไม่น่าสนใจ ขณะที่นักหนังสือพิมพ์บางส่วนขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งต่อปัญหาการชุมนุม

ส่วนผลกระทบจากการนำเสนอข่าวในรูปแบบที่หือหวาตอบสนองอารมณ์เพื่อผลทางการตลาดทำให้เนื้อหาที่แท้จริงของการเคลื่อนไหวของชาวบ้านถูกมองข้ามและเป็นผลด้านลบต่อชาวบ้าน เพราะชาวบ้านไม่ได้คุมสื่อเอง ตลอดจนการไม่ถูกนำเสนอเป็นข่าวทำให้ชาวบ้านต้องชุมนุมอย่างยืดเยื้อ ขณะที่สื่อของรัฐสามารถนำเสนอข่าวได้ฝ่ายเดียว ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์การชุมนุม ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ให้รัฐใช้กำลังสลายการชุมนุมได้ ขณะที่การเสนอข่าวก็ส่งผลกระทบทางบวกคือช่วยสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน ช่วยสร้างประสามติ และกระตุ้นรัฐบาลให้แก้ปัญหาได้

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และผลกระทบจากสื่อมวลชนในที่นี้จึงเพื่อเป็นการพิจารณาผลจากการปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและมติชน โดยเฉพาะบทบาทในการกำหนดความสำคัญแก่วาระข่าวสาร และในแต่ละกรณี การแสดงบทบาทของสื่อส่งผลกระทบอย่างบ้าง